

Luonnonlaidunlihan sertifiointiohjelman toteutus Suomessa

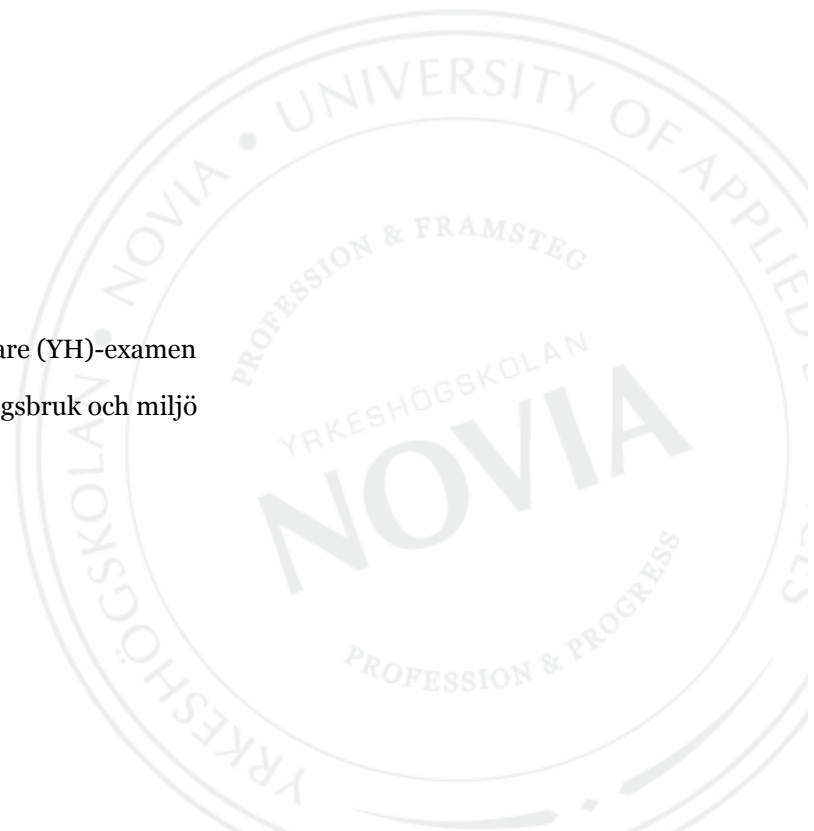
— Aluetutkimus Länsi- Uudellamaalla

Noora Kalliomäki

Examensarbete för miljöplanerare (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för skogsbruk och miljö

Ekenäs 2014



EXAMENSARBETE

Författare: Noora Kalliomäki

Utbildningsprogram och ort: Skogsbruk och miljö, Raseborg

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Miljöplanering

Handledare: Traci Birge, Maria Söderström

Titel: Förverkligande av Certifieringssystemet för naturbeteskött i Finland – Regional utredning i Västnyland

Datum	1.Maj.2014	Sidantal	48	Bilagor	2
-------	------------	----------	----	---------	---

Abstrakt

Syftet med undersökningen är med hjälp av en enkät ta reda på Västnylands jordbrukares åsikter om förverkligande av certifieringsprogrammet i Finland. Certifieringen kommer att bidra till att förbättra identitet och ursprung av naturbeteskött produkten på marknaden.

Världens köttproduktion överstiger hållbara gränser; mängden produktionsdjur i världen är tio gånger antalet människor i världen. Trenden har varit, att köttproduktionen mer och mer koncentrerar sig till utvecklade länder och USA. Köttproduktionen övertar 26 % av den islösa jorden, producerar 18 % av alla växthusgaser och använder 8 % av alla sötvattenvaror. På 1800- talet skedde de stora förändringar inom industrialiseringen av jordbruket. Sedan dess har det industrialiserade jordbruket visat allvarliga effekter på miljön och på också människan; en nedgång i biodiversiteten har till exempel förorsakat allergier och sjukdomar hos människor. Naturbeten kan anses vara viktiga bärare av naturens mångfald. Vårdande av naturbeten minskar eutrofieringen och ökar artmångfalden på arter. Naturbeten upprätthålls av naturbetesdjur, så att betetrycket är passligt och området gynnas av detta. Betande djur är också de mest lämpliga att sköta dessa områden, t.ex. branta - och tätskogiga ängar och längst floderna. I Finland naturbeten har försvunnit sedan 1700-talet på grund av ökningen av åkermark och senare medlemskapet i EU har påskyndat denna förändring.

Enkätundersökningen bevisar att producenter är intresserade av certifieringen, men att utvidga marknaden från egen gård till butiker eller restauranger var ändå en utmaning. Åsikterna om certifieringen var inte ändå så positiva; producenterna motiverade sina svar mot certifieringen med ökad byråkrati, kontroller, lång accepteringsprocess för naturbetet, krångligt för konsumenterna att känna igen certifieringsmärken, högre pris osv. I Finland arbetar *WWF (World wildlife Fund)* för implementeringen av certifieringsprogrammet tillsammans med *Skogsbrukets utvecklingscentral Tapio*. Målet med försäljning av certifierade naturbetesköttprodukter är att öka vård av naturbeten och med hjälp av marknadsföringen kunna synliggöra och förbättra säljningsmarknaderna för naturbeteskött, vilket skulle ha ett betydligt värde för köttproduktionsmarknaderna.

Språk: FI Nyckelord: Naturbeteskött, naturbete

BACHELOR'S THESIS

Author: Noora Kalliomäki

Degree Programme: Forestry and Environmental planning, Raasepori

Specialization: Environmental Planning

Supervisors: Traci Birge and Maria Söderström

Title: Implementation of the Certification System for Pasture Meat in Finland – a Regional research in Western- Uusimaa

Date	1.May.2014	Number of pages	48	Appendices	2
------	------------	-----------------	----	------------	---

Summary

The aim of the survey is to find out with a help of an inquiry the farmers opinions in Western-Uusimaa about the implementation of pasture meat certification program in Finland. The certification will help to improve identity and origins of the pasture meat product in the market.

World meat production exceeds sustainable limits; the amount of livestock in the world is ten times more than there are people in the world. Globally, the majority of meat production takes place in the developing countries and in the United States of America. Meat production uses 26 % of the iceless earth, produces 18 % of all greenhouse gases and uses 8 % of all freshwater goods. Industrialized agriculture has significant effects on the environment and also on people; for example loss of biodiversity as a result of changes in agricultural practices and lifestyles are correlated to increased allergies and diseases. Pasture animals are important maintainers of biodiversity, but depending on management practices grazing can be either beneficial or harmful to the environment. Grazing should be on a suitable level so that the area benefits from it. Good maintenance of natural pastures reduces eutrophication while increasing the diversity of species. Grazing animals are well - suited to manage in difficult regions such as steep pastures and dense forest meadows, as well as along the rivers- and other wet areas. In Finland meadows started to disappear since the 18th century due to an increase in arable land. Later on the membership of the EU accelerated this change.

The inquiry research indicates that most of the producers are interested in certification, but to broaden markets from their own farm to shops or restaurant was a challenge. Opinions about the certification were not yet so positive; producers further clarified their responses towards certification with comments on the increased bureaucracy, controls, long acceptance process for meadows, difficulty for consumers to recognize certification marks, higher prices etc. In Finland, *WWF (World Wildlife Fund)* works for the implementation of the certification program in conjunction with the *Forestry Development Centre Tapio*. The goal of the certification program is to increase management of traditional rural biotopes and improve the marketing mechanism in visibility and profitability for natural meadow meat, which would have a remarkable value for meat production markets.

Language: FI Key words: Traditional rural biotope, natural meadow meat

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Noora Kalliomäki

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Metsätalous ja ympäristö, Raasepori

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Ympäristösuunnittelu

Ohjaajat: Traci Birge, Maria Söderström

Nimike: Luonnonlaidunlihan sertifiointiohjelman toteutus Suomessa – Aluetutkimus Länsi- Uudellamaalla

Päivämäärä 1.Toukokuu.2014 Sivumäärä 48 Liitteet 2

Tiivistelmä

Työn tavoitteena on selvittää kyselyn avulla Länsi- Uudenmaan tilallisten mielipiteet luonnonlaidunlihan sertifiointiohjelman toteutuksesta Suomessa. Sertifiointin avulla parannetaan luonnonlaidunlihan tuotteen tunnistettavuus ja alkuperä markkinoilla.

Tällä hetkellä maailman eläinlihatuotanto vastaa kymmenkertaista määrää maailman ihmislukuun verrattuna. Suurin osa maailmanlaajuisesta lihantuotannosta sijoittuu kehitysmaihin ja Yhdysvaltoihin. Lihantuotanto peittää 26 % jäättömästä maa-alasta, tuottaa 18 % kaikista kasvihuonekaasuista ja käyttää 8 % kaikista makean veden varoista. Teollistuneella maataloudella on merkittäviä vaikutuksia ympäristöön ja myös ihmisiin: Esimerkiksi monimuotoisuuden väheneminen maanviljelykäytäntöjen ja elämäntyylin seurauksena korreloi samalla lisääntyneiden allergioiden ja sairauksien määrään. Laiduneläimet ovat tärkeitä biologisen monimuotoisuuden ylläpitäjiä riippuen laidunnuksen käytännöistä; toiminta voi olla sekä hyödyksi että ympäristölle haitallista. Hyvin hoidettu luonnonlaidun vähentää rehevöitymistä ja lisää lajien monimuotoisuutta. Eläimet soveltuvat laiduntamiseen hyvin, jos alueet ovat muuten vaikeasti hoidettavia, kuten jyrkät ja tiheimetsäiset laitumet sekä kosteat alueet, kuten jokienvarret. Suomessa aina 1700-luvulta lähtien niityt ovat alkaneet kuitenkin kadota lisääntyvien peltoalojen alta, ja myöhemmin EU-jäsenyys on nopeuttanut tätä muutosta.

Kyselytutkimus osoittaa, että suurin osa vastanneista tuottajista on kiinnostuneita sertifiointista, mutta markkinoiden laajentaminen omalta tilalta kauppoihin tai ravintoloihin on vielä haastavaa. Mielipiteet sertifiointista eivät olleet niin positiivisia; tuottajat perustelevat vastauksensa mm. byrokratialla, valvonnalla, niittyjen pitkällä hyväksymisprosessilla, kuluttajien vaikeudella tunnistaa sertifiointimerkki, korkeammalla hinnalla jne. Suomen WWF (*World Wildlife Fund*) tekee yhteistyötä *Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion* kanssa sertifiointiohjelman toteutuksen puolesta. Sertifiointin päämääränä on luonnonlaitumien hoidon parantuminen entisestään, sekä markkinoiden avulla laidunlihan näkyvyyden ja myynnin parantaminen, jolla olisi myös suuri merkitys lihantuotantomarkkinoille.

Kieli: FI Avainsanat: Luonnonlaidun, luonnonlaidunliha

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
1.1. Maailman lihan tuotannon tila	1
1.2. Maatalouden kasvun taustaa: Big is beautiful -ajattelu	3
1.3. Euroopan unioni (EU) osana maatalouden ja maaseudun kehitystä.....	3
2. Lihantuotannon ympäristövaikutuksia maailmanlaajuisella tasolla	4
2.1. Ekologisia maankäytön muotoja	6
2.2. Agroekologia – Ekologisen maatalouden perusteet	7
2.3. Monimuotoisuuden parantaminen Euroopan tasolla	9
3. Suomalainen perinnemaisema – Perinnebiotooppitilanne Länsi-Uudellamaalla.....	10
3.1. Perinnemaisemien historia ja uhanalaisuus Suomessa	11
3.2. Luonnonlaiduntuotannon ympäristö- ja eettiset perusteet.....	12
4. Markkinoiden eri alkuperää olevat tuotteet	14
4.1. Eettisyys eri lihan tuotantomuodoissa	15
4.2. Lähiruoka – paikallista tuotantoa	16
5. Luonnonlaidunlihan sertifiointin perusteet	19
5.1. Sertifiointiohjelmat USA:ssa ja Ruotsissa.....	20
5.2. WWF:n metsälaidunhanke	21
5.3. Liha osana suomalaista ruokakulttuuria	22
6. Tutkimusmenelmät ja -aineisto	23
7. Kyselyn tulokset.....	24
8. Pohdinta	31
9. Lähteet.....	34

1. Johdanto

Lihantuotanto globaalilla tasolla heijastaa maatalouden negatiivisia vaikutuksia aiheuttaen esimerkiksi ympäristön saastumista, metsäkatoa, monimuotoisuuskatoa sekä on vaikuttavana osana ilmastonmuutoksessa (Food and Agriculture Organisation 2006).

Opinnäytetyön aihe, luonnonlaidunlihan sertifiointi Suomessa käsittelee läheisesti eläinlihatuotannon vaikutuksia, kulutuskäytäntöjä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, sekä laidunlihatuotannon positiivisia vaikutuksia. Työssä haetaan vastausta siihen, miksi on tärkeää nostaa luonnonlaidunlihatuotanto yhä näkyvämmälle sijalle lihan tuotannosta keskusteltaessa. Aihepiiriin sisältyy suuria kysymyksiä ruokatuotannosta, kuten ruuantuotannon ympäristöön kohdistuvista paineista, ruuan turvaamisesta ja laadusta, sekä lisääntyvästä ruokittavien suiden määrästä (Long & Heasman 2004, s. 4).

Työn tutkimusmenetelmänä käytetään kyselytutkimusta. Kyselyni laidunlihansertifiointin toteuttamisesta sijoittuu Länsi-Uudellemaalle, lounaiseen maakuntaan Suomessa. Tutkimuksessani tarkoitus on ottaa selville Länsi-Uudenmaan tuottajien mielenkiinto sertifiointiohjelmaa kohtaan, jonka päämääränä on parantaa luonnonlaidunlihan näkyvyyttä ja asemaa muuhun lihan tuotantoon nähden sekä lisätä tarjontaa lähemmäksi kuluttajaa.

Työ koostuu teoriaosuudesta, kyselyn analyysiosasta käsittäen tutkimusmenetelmien ja -aineiston sekä kyselyn tulokset sekä työn lopussa olevasta pohdintaosuudesta.

1.1. Maailman lihan tuotannon tila

Tällä hetkellä meitä ihmisiä on maailmassa noin 7 miljardia ja tuotantoeläimien määrä on noin kymmenkertainen ihmismäärään verrattuna. Ihmisten lihankulutus 2000-luvulla on nopeasti eskaloituvassa tahdissa; vuonna 2007 lihaa tuotettiin 280 miljoonaa tonnia ja vuonna 2050 arvioitu määrä on noin kaksi kertaa suurempi, eli noin 465 miljoonaa tonnia. (Worldwatch Institute 2013) Yli vuosikymmenen ajan

trendi on ollut se, että kehitysmaissa lypsy- sekä lihakarjakoot ovat kasvaneet nopeaan tahtiin. Vuoden 2007 tilaston mukaan 60 % kaikesta maailman lihasta tuotettiin kehittyvissä- ja kehitysmaissa: Kiina maailman suurimpana sianlihantuottajana sekä Brasilia suurimpana siipikarjalihantuottajana. (Hening 2013, s. 257) Yhdysvallat pitävät vielä paikan maailman suurimpana naudanlihantuottajana (WWI 2013). Globaalilla tasolla tehdastuottoisia eläimiä esimerkiksi kanaloista on noin 67 % ja siantuotannosta 42 %. Kehitysmaissa ihminen syö lihaa noin 30 kg vuodessa, kun taas teollisuusmaissa syödään 80 kg vuodessa. (WWI 2013)

Lihantuotanto on levinnyt useaan taloudellisesti merkittävään maahan kilpailuasemien parantumisen ja maailman markkinoiden kasvun johdosta, ja siten johtanut yhä suurempiin lihan vientituote- ja kauppavolyymeihin (Henning 2013, s. 255). Voidaan kuitenkin perustellusti väittää, että teollistunut maatalous tänään on siirtynyt kauas perhetasoisesta pientuotannosta ja maatalous pikemminkin käsittää maanviljelijän ja kapitalismin tiukan syliotteen. Tämän vuoksi onkin pohdittava, mikä on ympäristöystävällisen ruokatuotannon jalansija länsimaisen ruokatuotantoteollisuuden- ja markkinoiden hallitessa tuotantosysteemiä (Djurfeldt 2001, s. 117). Jo vuosisatoja sitten alan tutkijat olivat huomanneet nämä muutokset maanviljelyn vaikutuksia tutkiessaan. Esimerkiksi Franklin Hiram King, yhdysvaltalainen maanviljelyalan tieteilijä 1800- luvun loppupuolella oli tunnettu maaperäfyysikasta tehtyään teoksen kiinalaisesta maanviljelyksestä (Koster 2013). Hänen mukaan maanviljely, joka suojeli maaperää ja sen hedelmällisyyttä ja monimuotoisuutta, oli tärkeää teollisen ruokatuotantotalouden tehdessä tuloaan. King perusteli argumenttinsa ravinteidenkierrolla, joka pitäisi maanviljelyn tasapainossa ilmaston ja maaperän kanssa. Nykyaikana Kingin teoria tunnetaan kestäväenä tuotantotapana, joka on noussut yhä tärkeämmäksi tämän päivän maataloudessa ja maatalousteknologian kehityksessä. (Lang ym. 2009, s. 49)

1.2. Maatalouden kasvun taustaa: Big is beautiful -ajattelu

1800-luvun teollistumisen myötä niin Euroopassa kuin USA:ssakin maatalous- ja karjantuotanto alkoi teollistua pienviljely- ja perheviljelytuotannosta kohti intensiivistä maataloutta. Teollistumisella tarkoitetaan nimenomaan sitä, kuinka viljelyssä alettiin käyttää sijoitustuotteita, kuten keinotekoisia lannoitteita, koneita ja polttoainetta. Tuolloin keskeinen ajatus oli, että maanviljelyn oli kehityttävä teollisuuden tavoin. Siten pyrittiin luomaan ehdot maanviljelylle ja sen ”rationaalistumiselle”, joka lopulta vahingoitti maailman sen hetkistä ruokatuotantoa. Tällä niin kutsutulla rationaalistumisella oli valtavat sosiaaliset ja ekologiset sivuvaikutukset. Maanviljelyn teollistumisen vaihe tunnetaan myös ”*Fordismina*”, jonka taustalla tunnetaan *Henry Ford*, pionääri autoteollisuuden alalla. (Djurfeldt 2001, s. 122)

Djurfeldt (2001) ottaa esille teoksessaan *Mera mat; Att brödföda sig växande befolkningen*, että *Karl Marx (1818-1883)* sekä *David Ricardo (1772-1823)* ovat kritisoineet maaseudun muutosta– Marx muun muassa kritisoi suurmaanomistajia sekä pienviljelijöitä, jotka käyttivät tehostettua viljelyä. Molemmat filosofit Ricardo että Marx näkivät tämän suuntauksen huonona ja jopa pysäyttävänä tekijänä maanviljelyn kehityksessä. Länsimaalainen maanviljely oli siirtymässä kohti vaikeasti hoidettavien ympäristöongelmien aikaa. (Djurfeldt 2001, s. 125)

1.3. Euroopan unioni (EU) osana maatalouden ja maaseudun kehitystä

Suomen liittyttyä EU:hun hävisi Suomesta monia pieniä tiloja. EU:n maatalouden keskityspolitiikka vei pieniltä tiloilta tuet ja siten kannattavuuden. Tuotantotuista siirryttiin tilakoon ja eläinten määrän mukaiseen tukijärjestelmään. (Niemi ym. 2014) Maa- ja metsätalousministeriön (2013) mukaan EU:n alkuajoista 90-luvulle tultaessa kehityksen myötä tuotantoalueet kasvoivat ja työllisyysluvut laskivat, ja puolella

vuosisadassa maataloudessa työllistyneitten määrä laski 20 %:sta seitsemään prosenttiin (MMM 2013).

EU:n alkuajoilla toisen maailmansodan jälkeen pientuottajatkin otettiin vielä huomioon. Markkinoiden kasvaessa tarjonnan määrää pyrittiin rajoittamaan siten, että se oli kannattavaa maanviljelijöille halvempien ulkomaistuotteiden tullessa markkinoille. Omavaraisuuden tavoitteeksi otettiin eri mekanismit käyttöön, jotta kotimaisten tuotteiden osto pystyttiin turvaamaan tarjonnan vähentämiseksi esimerkiksi nostamalla markkinahintoja. Teknologian kehityksen myötä tarjonnan kasvu alkoi lähentyä huippulukemia ilman vastaavanlaista kysyntää, tällöin eri maan hallitukset puuttuivat maailmanmarkkinahintoihin siten, että hintoja laskettiin rajusti. (Burrell & Oskam 2000, s. 6) Vasta myöhemmin teknologian vahvistuminen johti isompien maatilojen syntyyn ja työntekijöiden vähenemiseen. OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) -maissa 1990-luku oli tuotantomäärien kasvun aikaa. Tuet ovat olleet kuitenkin tärkeä osa tuloja ja OECD -maissa kuluttajat ja veronmaksajat maksavat huomattavan osuuden tuista verrattuna suoriin tukimuotoihin ns. kauppahintatuella. Tämä on kuitenkin hyvin epätehokas yksilömaanviljelijälle, koska tuen määrä on riippuvainen tuotannon määrästä ja näin ollen suurimmat tuottajat nettoavat eniten myös tukea. (Burrell & Oskam 2000, s. 9) 2000-luvun EU:ssa maatalousbudjetista saaduista tuloista yhä enemmän käytetään ympäristöasioihin sekä maaseudun kehittämiseen. (MMM 2013) Esimerkiksi kehitettiin *Natura 2000*- ohjelma: Natura- verkosto pyrkii säilyttämään aiemmin suojeltujen luonnonlaidunkohteiden lisäksi luomaan suojelu- ja hoito-ohjelman noin 200 hehtaarille perinnebiotooppikohteita. (Vainio ym. 2001, s. 93)

2. Lihantuotannon ympäristövaikutuksia maailmanlaajuisella tasolla

Lihantuotannon ja maanviljelyn tiedetään liittyvän läheisesti toisiinsa, sillä maapallon kaikesta viljeltävästä maa-alasta (20–40 % koko maapallon pinta-alasta) suuri osa menee eläimen rehun valmistukseen. Esimerkiksi, vuonna 2000 70 % maapallon peltoalasta oli rehutuotantoa ja koko maapallon pinta-alasta 26 %, joka vastaa noin 3,5 miljardia hehtaaria. (FAO 2008) Lihantuotanto tuottaa 18 % kaikista

kasvihuonekaasuista, käyttää 8 % maailman makean veden varoista ja peittää 26 % jäättömästä maa-alasta (FAO 2006).

Eläinten rehuntuotantoon liittyy huoli maaperän orgaanisen aineen katoamisesta ja miten sitä saadaan lisättyä. Orgaaniseen aineen määrää voidaan lisätä maaperässä muun muassa kompostoinnilla, viherlannoitteella/peitekasvilajeilla, vuosittaisella kasvinkierrolla ja agrometsätaloudella. (FAO 2003) Luonnonvarojen loputon tuhlaaminen tuotannossa on johtanut esimerkiksi Uudessa-Seelannissa muutoksiin tukijärjestelmässä. Tukien määrää laskettiin 1980-luvulla, joka johti ympäristöystävällisempään ja tehokkaampaan tuotantoon. Muita FAO:n osoittamia tapoja, joilla voidaan vähentää karjan ympäristönvaikutuksia, ovat maaperän suojelu, kasvihuonekaasujen vähentäminen, laidunhoito, ravinne sekä metsähakkuun lopettaminen. Vesivarojen suojelu on mahdollinen esimerkiksi ravinteiden tiiviimmällä kierrolla sekä käyttämällä eläinten lantaa viljelymaalla. Ympäröivän luonnon suojelua voidaan harjoittaa mm. kosteikkojen ja muiden suojavyöhykkeiden avulla. (FAO 2003)

Lihantuotannon kasvun myötä maanviljelyalueet ovat kasvaneet, ja nopeimmin vahingoittavaa metsäkatoa on tapahtunut subtrooppisella ja trooppisella vyöhykkeellä Latinalaisessa Amerikassa, jossa metsää hakataan laiduntuotannon ja rehuntuotannon tieltä aiheuttaen *ylilaidunnusta, eroosiota, trooppista metsäkatoa ja aavikoitumista* (Angelsen, A. Kaimowitz, D. 2001, s. 2). Mutta koska trooppisissa maissa metsänhakkuu on kallista, ovat viljelijät pitäneet maatalouden tehostumista myös otollisena (Angelsen, A. Kaimowitz, D. 2001, s. 91). Latinalaisessa Amerikassa laiduntuotanto eroaa merkittävästi *luonnonlaiduntuotannosta*, johon tässä työssä viitataan. Luonnonlaiduntuotanto ei ole ympäristöä vahingoittavaa, vaan päinvastoin. FAO:n (2010) mukaan Luonnonlaidunlihatuotanto tehtävänä on hoitaa ympäristöä, ei tuhota tai myöskään ylilaiduntaa sitä. Luonnonlaidunlihatuotanto on kestävää sekä eettisesti että ympäristölähtökohtaisesti. Luonnonlaiduntuotanto lopulta parantaa luonnon monimuotoisuutta, tuottaa lähiruokaa sekä perinnemaisematuotteita. (Mundy 2010, s. 1) Sopiva laidunnuspaine, joka parantaa ympäristöä, on riippuvainen alueen kasvillisuudesta, maaperän kuivuudesta tai märkyydestä, laiduntavasta eläimestä/rodusta, eläinten iästä ja kunnosta sekä laidunnuksen ajankohdasta. (Priha 2003) Luonnonlaidunlihatuotanto eroaa tavanomaisesta lihatuotannosta juuri sen ympäristöön kohdistuvien positiivisten vaikutusten kautta.

Hanski ym. (2012) tutkimuksessa käsitellään ympäristön monimuotoisuutta, ihmispieneliöstön ja allergioiden yhteyttä toisiinsa. Tutkimus tuo esille ihmisten sairastumisen ja allergioiden lisääntymisen olevan vahvasti korreloinut monimuotoisuuden katoamisen kanssa. Tutkimuksessa verrattiin ihmisiä sekä kaupunki- että luontoympäristöissä ja tutkimuksesta nähtiin, että ihmiset olivat terveempiä asuessaan lähellä luontoa. Tutkimus väittää, että iholla elävät hyvät bakteerit, jotka ovat lähtöisin maaperästä ja kasveista voivat parantaa immuniteettia ja siten estää allergioiden yleistymistä. Tutkimuksessaan otettiin myös esille, että 2/3 ihmisistä tulisi elämään kaupungeissa vuoteen 2050 mennessä. Tutkimuksen mukaan tämä muutos tulee lisäämään erilaisten sairauksien määrää. (Hanski ym. 2012) Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja hoitaminen on pohdittava kysymys, koska sillä nähdään olevan vaikutusta niin luonnon kuin ihmisenkin hyvinvoinnille ja ihmisen terveyteen.

Helsingin yliopiston järjestämässä lihaseminaarissa (4.11.2013) nousi seuraava kysymys pohdittavaksi: Maailman ruokatuotantotilanteeseen sisältyy adaptiivinen skenaario: halutaanko maailma, joka on vain peltoa ja joka täyttyisi 24 miljardista ihmisestä?

2.1. Ekologisia maankäytön muotoja

Maatalouden haaste perustuu uusiutuviin luonnonvaroihin ja niiden hoitoon, etenkin kun nykyisin tehostunut maatalous kuluttaa paljon uusiutumattomia luonnonvaroja. Kestävä kehitys on noussut yhä tärkeämmäksi maataloudessa juuri näiden uusiutumattomien luonnonvarojen käytön pohjalta. Ympäristöystävällinen tuotantomuoto pyrkii ottamaan huomioon ympäristöön kohdistuvat haitat, johon sisältyy luonnon omat toimintaperiaatteet. (Rajala 2006)

Tehostunut maatalous, jolla on valtavat ympäristövaikutukset tarvitsee uudistusta - Kasvintuotannon teknologinen kehitys maataloudessa, joka tukeutuu

ekosysteemipalveluihin¹, on tämän päivän maatalousteknologian ”kuuma aihe”. Modernia teknologiaa tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa tyydyttämään 8 miljardin ihmisen ruokatarpeet vuonna 2020, pitäen sisällään maaperän, veden ja ravintoaineiden hoidon ja hallinnan. Lähtökohtana on ympäristön tuhoamisen estäminen siten, että säilytetään kestävä maanviljelysystemi (Abrol & Sharma 2012). Mitä tulee kasvien suojeluun, on tärkeää laskea tarkkaan ravinteiden tarve sekä hyödyntää eläimenlantaa ja muita maataloudessa syntyneitä jälkituotteita ja siten mahdollistaa ravinteiden tiiviimpi kierto. Ravinteiden kierrolla pystytään myös vähentämään typestä koituvia ilmanpäästöjä sekä parantamaan maaperän fyysisiä ja kemiallisia ominaisuuksia. Maaperää ja pohjavesiä pystytään suojelemaan kemikaalien käytön rajoittamisella. Maatalouden haaste perustuu siihen että, tuotanto pitää harjoittaa rajoitetulla alueella, jossa pitäisi olla mahdollista maksimoida tuotanto kestäväällä tuotantotavalla. (Jate 2012) Veden optimaalinen käyttö on myös tärkeä lähtökohta kestävämmälle kasvituotannolle, ja maanviljelyssä käytettyjen lannoitteiden ja hyönteismyrkkyjen on nähty johtavan ainoastaan maa-alan tuhoutumiseen. Tulevaisuuden ruokatuotannon uskotaan tulevan turvaamaan kastelumaanviljelyyn, ja jopa 80 % lisäruuasta tulisi tuotettavaksi kastelumenetelmien avulla. Maanviljely tuotantotapana käyttää eniten vettä, jopa 80–90 % kaikista hyödynnetyistä vesivaroista, ja siksi myös veden tehostettu käyttö ja veden säilöminen ovat tärkeitä vesivarojen suojelemiseksi ja vedenpuutteen estämiseksi. (Kiani & Abbasi 2012)

2.2. Agroekologia – Ekologisen maatalouden perusteet

Agroekologia on käytännön perusteita käyttävä tieteenala, ollen myös suhteellisen uusi ilmiö suhteutettuna teollisen maatalouden nousuun. Agroekologia soveltaa periaatteitaan ollen niin sanottu työkalu kestävässä *agroekosysteemisessä* maanviljelyssä tukemalla maanviljelijöitä sekä auttaen ymmärtämään agroekosysteemin peruseriaatteet, luomalla raamit ekologisen maanviljelyn

¹ Ekosysteemipalvelut ovat luonnon tarjoamia palveluita, jotka tuottavat puhdasta ilmaa, vettä ja ruokaa. Ekosysteemipalvelut jaetaan neljään eri ryhmään; tuotanto-, ylläpito-, sääntely- ja kulttuuripalvelut. (Ecosystem services 2011)

toiminnan toteuttamiselle. Itse agroekosysteemillä tarkoitetaan kasvien ja eläinten yhteisöjä, jotka ovat vuorovaikutuksessa kemikaalisen ja fyysisen ympäristönsä kanssa ihmisen toiminnan ja vaikutusten alaisena esimerkiksi kulutushyödykkeiden, kuten kankaiden ja polttoaineen sekä ruoan tuottamisessa. (Altieri 2002, s. 40) Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) määrittelee agroekologian tutkimuksena viljelykasvien ja ympäristön välisestä suhteesta (OECD 2003).

Agroekologian käytännönmuodot perustuvat monimuotoisuuden parantamiseen ja ekologisempaan vesivarojen käyttöön, tukien myös ekologisia maankäytönmuotoja. Esimerkkinä näistä on ravinteiden tehokas kierto viljelykierroilla; ruohokasvit ja vihanneskasvit lisäävät viljelykasvien monimuotoisuutta ja samalla ne toimivat *vihreänä lannoitteena* parantaen maaperän luontaista koostumusta. Hyvinvoivassa maaperässä hyödylliset pieneliöt pystyvät elämään lisäten huokoisuutta ja ilmavuutta, jossa myöskään epäsuotuisat pieneliöt eivät viihdy ja näin estyy myös sairauksien syntyminen. (Nierenberg & Halweil 2011, s. 43)

Agroekologista maanviljelytuotannonmuotoa on kutsuttu myös elävöittäväksi maanviljelyksi (*regenerative agriculture*) (Nierenberg & Halweil 2011, s. 44). Agroekologisia maataloudenmuotoja käytetään usein paikoissa, joissa ekosysteemin huononeminen kyseenalaistaa maanviljelyn tulevaisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin pitkällä aikavälillä. Näitä ovat esimerkiksi alueet, joissa maaperä on vaurioitettu, tulvariski on suuri, vesiresurssien riittävyys on uhka tai laidunalueet pienentyneet. Maatalousekonomia ja elintarviketeollisuus puntaroivat yhä enemmän näitä agroekologisia periaatteita, sillä he ovat huolestuneita oman tuotantopohjansa kestävydestä. (Nierenberg & Halweil 2011, s. 51) Etenkin pientuottajilla uusien innovaatioiden keksiminen ja ajankäyttö uusiin keksintöihin on elintärkeänä osa työtä, ja jotta he onnistuisivat, tutkimustyötä kehitetään alituisesti. Päämääränä agroekologiassa on yhdistää paikalliset ihmiset ja tiedonkanto koko ajan paremmin. Agroekologinen tuotantotapa lisää *tasa-arvoisuutta* sukupuolten välillä, vähentää muuttoa maalta kaupunkeihin, tarjoaa työtä ja lisää alueellista kehitystä, joka myös myöhemmin mahdollistaa infrastruktuurin, terveydenhuollon ja koulutuksen parannuksen. (Nierenberg & Halweil 2011, s. 124)

Kiteytettynä globaali ruokatuotanto perustuu kvantitatiiviseen ja tuotantojohtoiseen järjestelmään, mutta agroekologia toimii sen haastajana suojellen luonnonraaka-aineita, lisäten sosiaalista ja taloudellista tasa-arvoisuutta käyttämällä nykypäivän tietoa ja ymmärrystä kohtaamalla ruokatuotannon haasteet. (Long & Heasman 2004, s. 27)

2.3. Monimuotoisuuden parantaminen Euroopan tasolla

Pohjoismaiden valtuuston ministereiden yhteistyössä tekemä kirja Nordic- Baltic-Belarus solutions for farming biodiversity keskustelee Pohjois- ja Baltiamaiden, Venäjän ja Valko-Venäjän maiden maanviljelykulttuurista, ottaen esille pitkän historian maanviljelykäytäntöjen linkittyneisyyden laajoihin ympäristövaikutuksiin. Kirjassa tuodaan esille kuinka vuosisatojen ajan kestänyt monipuolinen maankäyttö on johtanut ympäristön hyvään tilaan ja monimuotoisuuden kasvuun, mutta nykyajan maatalous on johtanut huonoihin ratkaisuihin monimuotoisuuden kannalta, kuten laidunnuksen vähenemiseen, laidunnusalueiden hylkäämiseen sekä maaperän köyhtymiseen. (Borgegård ym. 2011, s. 7)

Tutkimus nostaa esille, että maanviljely on vaikutusvaltaisin tekijä luonnon monimuotoisuudelle, ja laidunnusmaiden hoidon jatkumisella nähdään olevan mahdollisuus viljelysmaan monimuotoisuuden parantumiselle (Borgegård ym. 2011, s. 7).

Monimuotoisuuden tärkeys on noussut esiin myös monien poliitikkojen keskustelussa niin kansallisella ja EU:n tasolla, jolloin on myös huomattu eri maiden väliset erot hoidon tasolla. Maiden poliitikot näkevät tärkeinä toimenpiteinä esimerkiksi laidunmaiden hoitoa, haja-asutusalueiden sopeutumista ilmastonmuutokseen, ympäristöteknologiakehityksen sekä sellaisten markkinoiden kehityksen, joka tukee ympäristöystävällisiä tuotannonmuotoja. (Borgegård ym. 2011, s. 8) Ruotsalaiset ja suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat projekteissaan tuoneet esille luonnonlaitumien hoidon vaikutuksia, kuten kulttuuristen arvojen vaaliminen, perinteiset elintavanmuodot ja taloudelliset virikkeet laidunnuksen jälkeenkin. (Borgegård ym. 2011, s.9)

3. Suomalainen perinnemaisema – Perinnebiotooppitilanne Länsi-Uudellamaalla

Perinnemaisema eli perinnebiotooppi käsite pitää sisällään laajan kirjon erityyppisiä ja runsaslajisia luontotyyppejä (Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys 2014), jotka ovat muovautuneet perinteisessä maataloudessa vuosisatojen myötä. Alueet ovat syntyneet eläinten kaskeamisen, laidunnuksen tai heinäkorjuun myötä. (Yliniemi 2006, s. 13) Luontotyyppit voidaan jakaa seuraavasti: *Nummet, kivennäismaaniityt, rantaniityt, tulva- ja suoniityt sekä hakamaat, metsälaitumet ja lehdesniityt* (Jääskeläinen 2001, s. 3). Perinnebiotoopit ovat parhaillaan tietyn alueen kulttuurimaisemallisesti, biologisesti tai maisemallisesti rikkaita luonnonlaitumia (Vainio ym. 2001, s. 5) Perinnebiotooppeja ei ole lannoitettu, kylvetty tai muokattu. Aluetta on voitu kohentaa joidenkin kasvien poistamisella tai suosimisella, puuston harvennuksella sekä tulvittamisella (Schulman ym. 2008, s. 401).

Perinnebiotoopit ovat lisäksi esteettisesti kauniita ja niitä voidaan pitää niin sanottuina henkireikkinä kun näillä alueilla vierailee (Kemppainen 2012, s. 3). Perinnebiotoopit nähdään tärkeinä maaseudun elävöittäjinä ja siten perinnebiotooppien hoidon lisääminen nähdään positiivisena kehityksenä maaseudulle lisäten työtä maataloille ja hoitoon voi hakea erityistukea. (Schulman 2007) Kun perinnebiotooppeja eli luonnonlaitumia hoidetaan syntyy myös perinnemaisematuotteita; villaa, lihaa, hunajaa ja yrtejä (Kemppainen 2012, s.3).

Kulttuurimaisemina tunnetujen perinnebiotooppien hoidon lomassa voidaan lisätä myös ”reilua” matkailua, niin sanottua virkistyskäyttöä, joista kaupunkilaiset ovat yhä enemmän kiinnostuneita. He haluavat nähdä, mistä ruoka on alkuperäisin ja saada kosketuksen luontoon. Siten kuluttaja voi kasvattaa yhteyttään maaseutuun, ruuan alkuperään ja ehkä siten lisätä kuluttajavastuullisuutta. (Luoto 2012, s. 16)

Kulttuurimaisemat ovat nousseet myös kaiken kansan tietoon. Suomalaisella VR-junayhtiöllä on ollut kampanja vuonna 2010, jolloin jokaisesta ostetusta lipusta pystyi lahjoittamaan 10 senttiä kulttuurimaisemien hoitoon (Siippainen & Torkko 2010).

Säännöllisesti laidunnetut niityt ovat lajirikkaimpia: Yhdellä neliometrillä voi esiintyä jopa 30 eri kasvilajia (Yliniemi 2006, s. 13). Nykyajan luonnonlaitumet voivat ottaa

reilusti yli 20 vuotta muovautuakseen luonnollisiksi niityiksi peltojen voimaperäisen lannoituksen takia (Jääskeläinen 2003, s. 3). Luonnonlaitumien häviämisen uhka hoidon loppumisen myötä on ollut suuri vuosisadan alusta asti aarniometsien katoamisen kanssa maatalouden kasvun myötä (Hänninen ym. n.d.).

Uudellamaalla (sekä Länsi- että Itä Uudellamaalla) inventoitujen perinnebiotooppien yhteenlaskettu määrä on 1043 hehtaaria, joka vastaa noin 289 perinnebiotooppia. Vuosina 2005- 2006 56 % näistä oli hoidonalaisena (eli noin 579 ha). Tavoitteena on saada hoidon piiriin kaiken kaikkiaan 5500 hehtaaria perinnebiotooppeja. (Suikkari & Hellas 2007, s. 5) Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita hoidossa olevista oli 73 % ja suurin osa kaikista perinnebiotoopeista, jopa 940 ha on yksityisessä omistuksessa. Suurinta osaa näistä perinnebiotoopeista hoidettiin laiduntamalla. (Suikkari & Hellas 2007, s. 7) Hoito on jaettu kolmeen eri luokkaan ympäristöministeriön laatiman luokkajaon mukaisesti: Luokka 1 tarkoittaa valtakunnallisesti arvokkaita, luokka 2 maakunnallisesti arvokas ja luokka 3 paikallisesti arvokas, joista luokan 1 ja 2 tapaukset ovat kiireellisesti hoidettavia. (Suikkari & Hellas 2007, s. 15)

3.1. Perinnemaisemien historia ja uhanalaisuus Suomessa

Eläinmaatalous ja kaskiviljely alkoivat Suomessa ja noin 4000- 4500 vuotta sitten ja noin 850 vuotta sitten ennen ajanlaskunalkua (e.a.). maanviljelyksestä tuli ensisijainen elämisenmuoto ja eläimiä pidettiin lähinnä lannantuoton vuoksi ja eläimet olivat huonosti ruokittuja. (Vainio ym. 2001, s. 18) 1500- luvulle asti niittyjä oli ympäri Suomea ja 1700- luvulle tultaessa laidunnusalueita oli enemmän kuin peltoalueita. Paikoitellen jo kuitenkin esimerkiksi Länsi- ja Etelä- Suomessa 1700- luvulla nähtiin laidunalueissa huononemista. Radikaali muutos tapahtui kuitenkin vasta 1800- luvulla, jolloin selkeät rakenteelliset muutokset olivat nähtävissä: Peltojen alat kasvoivat ja niittyjen määrä hävisi hyvin rajulla otteella. (Vainio ym. 2001, s. 28) Perinnebiotoopit säilyivät kuitenkin suhteellisen yleisinä 1960-luvulle asti (Vainio ym. 2001, s. 30). Pellonraivaus, metsittyminen sekä ruoppaus, vesirakentaminen ja rehevöityminen ovat ensisijaisia syitä laitumien häviämisessä (Schulman ym. 2008). Maanviljelyn teknistyminen aiheutti maanviljelyn keskitystä, isompia tiloja, lannoitteiden käyttöä,

infrastruktuurin parannusta ja Suomen perinnebiotooppien kadon 1%:iin (Jääskeläinen 2003, s. 3).

Kaikki perinnebiotoopit Suomessa ovat olleet uhattuina hävitä maatalouden radikaalin rakennemuutoksen myötä. *Uhanalaisuus* arvioitiin ensimmäistä kertaa vuonna 2008, jolloin 51 % kulttuurimaisemista kuului uhanalaisiin luontotyyppihin. Lajien uhanalaisuusarvioinnin mukaan 2247 uhanalaisesta eliölajista 707 elää perinnebiotoopeilla (eli noin 31 %). Niityillä ja kedoilla elää 75 % perinnebiotooppien uhanalaisista kasveista (putkilokasvit ja hyönteiset yleisiä). Merkittävin syy näiden katoamiseen ja uhanalaisuuteen liittyy niityn hoidon loppumiseen. (Schulman ym. 2008) Kasvien uhanalaisuusprosentti voi joissakin perinnebiotoopeissa saavuttaa jopa 93 % uhanalaisuuden, muita hyvin uhanalaisia perinnemaisemia on metsissä (70 % uhanalaisia) sekä rannikkoalueilla ja soilla (50 %). *Äärimmäisen uhanalaiset (CR)* ovat mm. eteläiset jalopuulehdot ja maankohoamisrannikon metsät. *Säilyviin (LC)* on luokiteltu: tunturialueen luontotyyppinä, jossa ihmisen vaikutus vaikeakulkuisen maaston vuoksi on pieni. Vuonna 2011 on laadittu suojelutoimintasuunnitelma Suomen kulttuurimaisemien hoitoon, joka sisältää 50 toimenpide-ehdotusta. Ehdotukset voivat olla esimerkiksi hoitoon, talouteen tai lainsäädäntöön liittyviä. (Schulmann ym. 2008)

3.2. Luonnonlaiduntuotannon ympäristö- ja eettiset perusteet

Luonnonlaidun voi olla tuottoisa elinympäristö, ja siitä hyötyy itse luonto sekä ihmiset (Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys 2014). Luonnonlaitumien hoito eläinten laiduntamisella on hyvä keino hoitaa umpeen kasvaneita ja ravinnerikkaita alueita; näin pystytään säilyttämään tai palauttamaan monimuotoisesti rikkaat laitumet. Luonnonlaitumien ekosysteemipalvelut ovat miljoonien eurojen arvoiset: lajirikkaus kasvaa ja ekosysteemille elintärkeät pölyttävät hyönteislajit lisääntyvät ja sitä myötä selkärangattomat, pienet eläimet ja linnut tulevat näille alueille. (Borgegård ym. 2011, s. 10)

Luonnonlaitumet ovat pitkänajan laiduntamisen tulos, jolloin aluetta tulee laiduntaa sopivalla paineella. Laidunnus paljastaa maanpintaa, jolloin toivottujen kasvilajien

itäminen helpottuu. (Yliniemi 2006, s. 14) Sillä esimerkiksi sateisina aikoina syötävää on enemmän kuin kuivina kausina. Myös laidunnuskiertoa on hyvä käyttää siten, että laidunnuslohkojen ajankohdat vaihtelevat; esimerkiksi edellisvuoden ensimmäisestä aloitettu laidunnuskausi ei tule seuraavana vuonna olla sama, siten maaperä ja kasvillisuus eivät kärsi. Näin ravinteet alkavat häviämään myös vesistöistä; luonnonlaidun tuottaa lopulta kauniita kulttuurimaisemia, luonnonlaidunlihaa ja on lisäksi ympäristölle monin puolin ainoastaan luontoa edistävää toimintaa riippuen laidunnuksen olosuhteista. (Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys 2014)

Luonnonlaiduneläimiksi sopivat *lehmät, hevoset, lampaat* ja *vuohet* riippuen alueen eroosioherkkyydestä. Laitumelle sopii myös parhaiten eläimet, joilla on pienin ravinnontarve; kuten emolehmät ilman vasikoita, ummessa olevat lehmät tai joutilaat hevoset. (Priha 2003) Laidunnus on ainoa hyvä keino hoitaa esimerkiksi rantaniittyjä, kivisiä ja jyrkkiä alueita sekä jokivarsirinteitä. Lampaat ja vuohet sopivat pienille alueille, jotka ovat myös eroosioherkkiä, esimerkiksi vähän hoitoa vaativilla kedoille tai niityille sekä myös jyrkemmille alueille. Karjaeläimille taas ominaiset alueet ovat märkiä, reheviä rantaniittyjä tai muuten tiheäpuustoisia alueita. Sopiva laidunnuspaine on riippuvainen eläimestä, rodusta, eläimen iästä, kasvillisuudesta, laidunnuksen ajankohdasta ja pituudesta. (Priha 2003)

Tuotannossa ei tulisi syöttää maahantuotuja rehuvalmisteita (on kuitenkin mahdollista), joka lisää huomattavasti tuotannon arvoa, sillä se on omavaraista, eikä ole riippuvainen tuonnista tai maailman markkinoista (Borgegård ym. 2011, s. 16). Esimerkiksi apila ja sinimailanen toimivat hyvin kotimaisina proteiininlähteinä (Launto-Tiuttu ym. 2014). Eläimelle ei nimenomaan luonnonlaiduntuotannossa kuulu syöttää lisärehua (muuta kuin talvirehua), koska se taas lisää ravinteiden määrää laidunalueella ja laiduneläinten riittävä ravinteiden saanti voidaan turvata hyvin suunnittelulla laidunkierrolla (Yliniemi 2006, s. 14). Eläimelle ei tulisi myöskään syöttää *GMO (Genetically modified organism)*- rehuja kuten soijaa tai maissia. (Tolvanen 2013). Luonnonlaidunlihatuotannon ei kuitenkaan tarvitse olla luomua, mutta voi myös olla (Karhunen 2012, s. 5).

4. Markkinoiden eri alkuperää olevat tuotteet

FAO: n mukaan tehdasmaatilatuotanto lisää ruokaepävarmuutta ja ympäristöongelmia. Maatalouden kasvun haaste perustuu suuren skaalan tuotantosysteemiin, suuriin yrityksiin ja tuhansien eläimien kasvatukseen. Pienet tilat, jossa toteutetaan luonnonlaidunlihatuotantoa tuovat markkinoille vaihtoehdon, joka perustuu ympäristöystävällisempään kasvatustyyliin – eläinten kasvattamiseen alueilla, joissa ei voida viljellä. Näin ollen eläimet syövät kasvillisuutta luonnosta, eikä siten kilpaile ihmisruoan viljelylle tarkoitettavasta viljelyalasta. (Mundy 2010, s. 1)

Globaaleilla ruokamarkkinoilla puhtaan kotimaisen ruokatuotannon tukeminen on myös yhä tärkeämpää elinkeinon säilymisen ja maan omavaraisuuden tukemisen kannalta. Suomen maaperä ja ympäristö ovat myös huomattavasti puhtaampia kuin muualla Euroopassa tai maailmassa ylipäättään, vähempien kemikaali- ja lääkemäärien käytön takia (Niittymaa 2013). Tuotemerkki *Hyvää Suomesta* kaupan valikoimassa takaa alkuperän suomalaisesta raaka-ainetuotannosta. Esimerkiksi *lihan* tulee olla 100 %:sesti suomalainen; syntynyt, kasvatettu ja teurastettu Suomessa. (Hyvää Suomesta 2013) Päämääränä alkuperämerkillä on taata kotimainen ja laadukas tuote. Esimerkiksi Euroopassa myös Unkarilla on *Magyar Termék* -niminen samantapainen alkuperämerkintä, joka on hyvin oman maan ruokataloutta korostava ja arvostava merkki. (Fazekas 2014) *Ruokatieto yhdistys ry.* taas tiedottaa suomalaisesta ruokakulttuurista ja näin yrittää ylläpitää arvokasta ruokakulttuuriamme (Ruokatieto Yhdistys ry. 2013).

Luomusertifikaatti on tunnettu maailmanlaajuinen merkki kuluttajien keskuudessa, taaten tuotteen laadun ja luonnonmukaisen ja ympäristöystävällisen tuotantotavan sen takana. (Luomu 2014) Euroopassa luomutuotteet tunnistetaan lehtimerkistä, jonka tuotteet ovat läpikäyneet luomuvalvonnan. Luomutuotannon tulee kattaa 95 % tuotteesta. Suomalaisen luomun kohdalla tuotteiden vastaava raaka-aineosuus on vähintään 98 %. (Luomu 2014) Silti *luomu-* tuotteeseen sisältyy myös epäkohtia, esimerkiksi kyseenalaisuus sen ympäristöystävällisyydestä on vääjäämätön, jos tuote on esimerkiksi kuljetettu maailman toiselta puolelta missä se alkuperäisin kasvatettu (eläimen kohdalla). Tuotteen alkuperästä ja olosuhteista ei kuluttajalla myöskään voi

olla samanlaista varmuutta kuin lähellä tuotetusta raaka-aineesta. Luomu herättää myös siksi ristiriitaisia tunteita, koska sen taloudellisten hyötyjen tavoittelusta ei olla varmoja, varsinkin jos ympäristöä vaalivat vaikutukset jäävät miinuksien puolelle. (Talasterä 2013)

4.1. Eettisyys eri lihantuotantomuodoissa

Eläinten eettinen kohtelu ruokatuotannossa nousi ensimmäisen kerran laajasti kysymykseen 1960-luvulla Ruth Harrisonin *Animal machines* (1964) -julkaisun myötä, jossa hän kritisoi eläinten kohtelua modernisoituneessa ruokatuotannossa. (Smulders & Algers 2009, s. 29) Eräät biologiaohjeistuneet teoreetikot ovat perustelleet, että eläinten kohtelu pitäisi olla peräisin evoluutioanaalisista lähtökohdista, ja että tuotannossa pitäisi ymmärtää luonnonvalinnan periaatetta esimerkiksi eläimen kykyä selviytyä, terveyttä ja kasvua. (Smulders & Algers 2009, s. 30) Jotkut teoreetikot näkevät myös eläimen hyvinvoinnin ja terveyden olevan synonyymeja keskenään (Smulders & Algers 2009, s. 31). Eläinten hyvinvointi on hyvin tärkeä osa eläinlihatuotantoa, johon myös yhä valveutuvampi kuluttajaryhmä on herännyt (Kuluttajaliitto 2014). Hyvinvointi voidaan laskea mittausmenetelmien avulla, jossa otetaan huomioon eläimen olot eri elämän vaiheissa. Mittareilla voidaan katsoa eläimen ulkoisten olosuhteiden vaikutus tai eläimestä itsestään riippuvia hyvinvoinnin mittareita, kuten nenävuotoa, eläinten välistä aggressiivisuutta tai pelkoa ihmistä kohtaan. (Hakanen 2012, s. 17)

EU:n tukemassa ja rahoittamassa Welfare Quality -hankkeessa on suunniteltu mittausmenetelmät sikojen, nautojen ja siipikarjan hyvinvoinnille. Mittausjärjestelmä perustuu neljään osa-alueeseen: hyvä ruokinta, hyvä kasvatusympäristö, hyvä terveys ja käyttäytyminen. Teurastus tulisi eläinsuojelulain nojalla toimittaa mahdollisimman stressittömästi ja kivuttomasti eläimen kannalta, teurastus on joka tapauksessa eläimelle stressaavaa. Suomessa kuljetusmatkat ovat myös pitkiä teurastamojen vähydestä johtuen. Jokaisella eläinlajilla on omat valvottavat ominaisuudet, esimerkiksi naudoilla valvotaan kuivikkeiden käyttöä, ilmanvaihtoa, vasikoiden sosiaalisten tarpeiden tyydyttämistä. Sioilla valvotaan taas esimerkiksi valaistusta,

porsaiden kastointi-ikää, virikemateriaalin saantia, ryhmäkasvatusten toteuttamista ym. (Hakanen 2012, s. 17) Sosiaalisuus on eläimelle tärkeä tekijä hyvässä kasvatusympäristössä (Lund & Weary 2004).

Eläinten hyvinvointikeskuksen teettämässä raportissa osoitetaan tavanomaisen ja luonnonmukaisentuotannon eroavaisuudet. Luonnonmukainen tuotanto on vaativampi mitä tulee esimerkiksi eläinten ulkoiluvaatimukseen, luonnonmukaiseen rehuun sekä kaksinkertaiseen lääkityksen varoaikaan tavanomaiseen tuotantoon verrattuna. (Hakanen 2012, s. 118) Luomu- merkki takaa eläimien olojen paremmuuden, mitä tulee esimerkiksi *vierihoitoon, kasvatusoloihin, liikkumiseen ja rehuun* (Evira 2013). Tänäkin katsottuna maailmanlaajuisesta näkökulmasta tavanomaisessa tuotannossa myös tilakoot ovat kohtalaisen suuria ja karsinat epäinhimillisen pieniä (WWI 2014). Suuret maatilat edesauttavat sairauksien syntymistä ja kannustavat myös enempien antibioottimäärien käyttöön. (Mundy 2010, s. 1)

Luonnonlaitumella elävän eläimen tuotanto perustuu siihen, että eläin saa liikkua vapaasti laitumella syöden tuoretta kasvillisuutta, eikä tuotannossa noudateta intensiivisen tuotantomuodon periaatteita mitä tulee esimerkiksi liikkumiseen ja rehuun. (Mundy 2010, s. 1) Luonnonlaitumilla elävät eläimet laiduntavat vapaina parhaissa tapauksissa koko vuoden, jos kyseessä on esimerkiksi karjaeläin, jonka turkki on paksumpi (*Ylämaankarja/Highland cattle*), mutta yleisesti Suomessa eläimet saavat liikkua vapaasti laitumella neljästä viiteen kuukauteen vuodesta (MMM 2014).

4.2. Lähiuoka – paikallista tuotantoa

Luonnonlaidunliha voidaan luokitella myös lähiruokana, joka tukee alueellista taloutta, työllistää paikallisia ja samalla käyttää oman alueen raaka-aineita. Lähiruokamarkkinat käsittävät pientuottajan, suuren määrän eri tuotteita, lyhyen tarjontaketjun mitä tulee esimerkiksi pakkaamiseen, säilömiseen, kuljetukseen ja myyntiin. (Waltz 2010, s. 3) Lähiruokan markkinajärjestelyt perustuvat kuluttajan ja tuottajan väliseen kauppaan, jossa tuottajat voivat myydä tuotteitaan suoraan kuluttajalle esimerkiksi markkinoilla tai suoraan tilaltaan, mutta myös osaltaan

suurten jakelukanavien kautta. USA:ssa tutkimukset osoittavat, että lähiruoan kysyntä on vielä pientä, mutta se on vakaassa kasvussa. Lähiruoalla osoitetaan olevan vaikutuksia terveyteen ja pitkällä tähtäimellä tuotanto voi vähentää kasvihuonekaasuja ja vähentää energiakulutusta. (Waltz 2010, s. 1) USA:ssa paikalliset yritykset, alueelliset päättäjät näkevät lähiruoan vaikutukset positiivisina: Lähiruoka voi vähentää ruokaepävarmuutta, tukea pienyrittäjiä sekä paikallistaloutta ja lisätä paikallisten jakelukanavien yhteistyötä vielä enemmän lähituottajien kanssa. (Waltz 2010, s. 81) Pientuottajien lihantuotanto tuo vaurautta ja töitä paikallisella tasolla käyttäen oman alueen eläinrotuja tukien myös sukupuolikysymykseen, antaen naisille mahdollisuuden kasvattaa taitojaan ja tienata rahaa. Pientuotanto vaalii myös ympäristö- ja kulttuurisia arvoja, ja säilyttäen samalla alueellista monimuotoisuutta. (Mundy 2010, s. 1)

Euroopassa viidellä eri maalla (Unkarilla, Englannilla, Ranskalla, Itävallalla ja Puolalla) oli vuosina 2008–2010 meneillään lähiruokaprojekti nimeltään FAAN (Facilitating Alternative Agro Food Networks). Projektin ideana oli tutkia miten kukin maa hoitaa lähiruokapolitiikkansa, parantaen, helpottaen tai estäen maidensa lähiruuan saatavuutta. Lopuksi jokainen maa toi tuloksensa esille onnistuneesta tai epäonnistuneesta politiikastaan kyseisinä vuosina. (Chioncel ym. 2010, s. 9) AAFN (Alternative AgroFood Networks) herättää keskustelua lähiruusta ja ottaen esille kysymyksiä sen tärkeydestä terveydelle, ympäristölle sekä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Euroopan sisällä ovat tulleet esille eri näkökulmat joita eri maat haluavat korostaa lähiruussa. Esimerkiksi Etelä-Euroopassa nähdään tärkeänä kulttuuriset lähtökohdat sekä perinteet kun taas Pohjois-Euroopassa arvostetaan enemmän ympäristö- ja eläinlähdekohtia. (Chioncel ym. 2010, s. 10)

Suomessa Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto (MTK) määrittelee, että lähiruoka on tuotettu mahdollisimman lähellä kuluttajaa, jolloin myös ruoan alkuperä, tuotantotapa ja valmistaja ovat kuluttajan tiedossa. (MTK 2013) Lähiruoan pääperiaate on lyhyen tuotantoketjun muodostaminen, jossa vaikutukset ympäristöön ovat mahdollisimman vähäiset. Lähiruoka on myös puhtaan ruoan puolestapuhuja. Maa- ja metsätalousministeriön mukaan Suomen hallituksella on käynnissä lähiruokaohjelma, joka on ruokapolitiikan tavoitteita tukeva ohjausväline. (MMM 2013, s. 3) Ohjelmaa toteutetaan ministeriöiden, keskusvirastojen ja valtion alue- ja paikallishallinnon avuin. Lähiruokaohjelman tarkoituksena on monipuolistaa

tuotantoa ja lisätä siten kysyntää ja nostaa samalla jalostusastetta. Myös myyntimahdollisuuksien edistäminen on tärkeä tekijä, jota voidaan parantaa kaupan yhteistyökumppaneina ja tuotepakkauksien kehitystyöllä. (MMM 2013, s. 7). Elintarvikeosaamiskeskuksen mukaan verkottuminen on hyvin tärkeää pienyrittäjille ja siten voidaan avata jakelukanavat tuotteille. Lisäarvo määrittyy kuluttajan tuotteelle antaman lisäarvon perusteella ja myös kilpailuaseman on oltava toimiva. (Elintarvikeosaamiskeskus 2013, s. 6)

Lähiruuan saatavuus on parantunut ja nykyään se on jo osa julkisia ruokapalveluja (MMM 2013, s. 8). Valtion ja EU:n tukipanos tässä on myös hyvin tärkeä; *Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto* sekä valtion rahoittamat projektit tukevat lähiruokatoimintaa. (Elintarvikeosaamiskeskus 2013, s. 2) Esimerkkejä projekteista on *Bra Mat i Västnyland*, joka sijoittuu Hangon, Tammisaaren, Karjaan ja Inkoon kuntiin tai *Närande närmat*, joka sijoittuu taas itäuusimalaisiin kuntiin. Projektien tarkoituksena on lähentää tuottajia, parantaa *lähiruokatuotteiden jakelua* ja *logistiikkaa* sekä *informoida* tuottajia että kuluttajia. Myös koko Suomen kattava lähiruokaprojekti *Ruoka Suomi* kokoaa kansallisella tasolla käynnissä olevat projektit tiedottamalla jäsenkirjeitse ja nettisivun kautta mukana oleville kunnille, organisaatioille ja yhdistyksille sekä järjestämällä erilaisia projekteja kuten, *Eduskunnan lähiruokapäivät*, jotka järjestettiin marraskuussa 2013. (Ruokasuomi 1/2014) (Katso kuva 1)



Kuva 1. Eduskunnan lähiruokapäivät lähiruuantuottajille ja alan toimijoille 13.11.2013. Kuva: Noora Kalliomäki.

5. Luonnonlaidunlihan sertifiointin perusteet

Paikallisen luonnonlaidunlihatuotannon ei nähdä pystyvän kilpailemaan tehotuottajien kanssa, mutta tuoda vaihtoehdon tehotuotannossa tuotetulle eläimelle uniikilla maullaan, alueen omia perinteitä arvostavalla ja tukevalla tuotannolla, joka ottaa huomioon ympäristövaikutukset (Mundy 2010, s. 6).

Sertifiointin tarkoitus tuotteessa on parantaa tuotteen tunnistettavuutta ja mahdollisesti näin lisätä sen myyntiä kauppoihin, ravintoloihin tai muualle, missä tuote kohtaa kuluttajan helpommin. Tarkoituksena on myös lisätä keskustelua laadukkaasta lihan saatavuudesta kuluttajien ja tuottajien keskuudessa ja siitä, miten mahdollistetaan tämä ostosvalintojen teko.

Monelle kuluttajalle hinta ratkaisee ostopäätöksiä tehtäessä, osa kuluttajaryhmistä taas ostaisi ekologisia tuotteita, jos niitä olisi tarjolla. (Heikkilä 2013, s. 13) Korkeampi hinta tuotteessa kuitenkin mahdollistaa matalatehotuotannon (Borgegård ym. 2011, s. 9). Ympäristöpolitiikan professori Arto Lindholm Helsingin yliopistosta otti esille näkökulman markkinoiden johdateltavuudesta: Markkinat eivät voi toimia pelkästään kuluttajien ehdoilla, kaupan johdatusta ekologisempaan suuntaan voidaan harjoittaa esimerkiksi niin sanotulla anekaupalla maksamalla haittaveroa tuotteista, joilla on

suurempi ekologinen jalanjälki. Siten myös ekologisesti arvokkaammat tuotteet, kuten luonnonlaidunliha, pystyvät kilpailemaan kuluttajistaan, kun hinnat ovat yhdenvertaisemmat.

Esimerkkinä kotimaisen ruuan arvostus on noussut kasvavilla globaaleilla markkinoilla, lähiruokatuotteita arvostetaan tänä päivänä paljon sen *alkuperän, jäljiteltävyyden, tuoreuden ja puhtauden* nimissä (Heikkilä 2013, s. 13). Luonnonlaidunlihan sertifiointilla haetaan kalliimpiarvoista ja laadukkaampaa tuotetta, jonka maku voi vakuuttaa kuluttajan ja siten kuluttaja voisi tyytyä vähempään lihansyöntiin, mutta laadukkaampaan lihaan (Wiklund 2000).

5.1. Sertifiointiohjelmat USA:ssa ja Ruotsissa

Eri sertifiointiohjelmat mahdollistavat eri näkökulmiin keskittyvän suojelun esimerkiksi maisemanhoitoon, eläinten hyvinvointiin tai molempiin. Esimerkkinä esittelen Ruotsin maisemahoitoon ja USA:n eettiseen tuotantoon sekä maisemanhoitoon perustuvat sertifiointiohjelmat.

Ruotsin vastaavanlaisen sertifiointimerkin kriteereinä on ollut ulkonaolo koko kasvukauden ajan, 50 % tästä alasta pitää olla kategorisoitu perinnebiotoopiksi ja eläimen pitää viettää 50 % ulkonaoloajasta luonnonlaidunalueella, talvirehun pitää olla tuotettu tilalla tai lähellä tilaa sekä sertifiointin tarkoituksena on kehittää yhteyttä tuottajan ja kuluttajan välillä (Borgegård ym. 2011, s. 16).

Ruotsin WWF on 1990-luvulta lähtien kehittänyt luonnonlaidunlihan konseptia markkinoiden luomiseksi. Projektilla on pitkänajan yhteistyö ICA -kauppaketjun kanssa myymällä ICA Naturbeteskött -tuotteita. (Borgegård ym. 2011, s. 17) Myyntiin menee noin 30 teuraseläintä viikossa. Ruotsin WWF tekee työtä ympäri Ruotsia hankintojen ja markkinoiden kehittämiseksi. ICA on yhteydessä paikallisten luonnonlihatuottajarenkaiden kanssa ja siten lihaa saadaan toimitettua kauppoihin. Myyntiä on myös saatu lisättyä ravintoloihin. (Ikonen 2012, s. 7)

Sertifiointiohjelma USA:ssa on teollisen lihantuotannon vastatoimija ekologisemman ja eettisemmän lihan puolesta; nimittäin kuusiasteikkoinen Global Animal Partnership

(GAP) -sertifiointiohjelma on tehnyt tuloaan Yhdysvaltain lihamarkkinoilla. Sertifioinnin ideana on eri asteikkojen toteuttava eläinten hyvinvointiin liittyvä järjestelmä ja paremman hyvinvoinnin tason saavuttaminen on sertifioinnin lähtökohtana. Esimerkiksi ensimmäisessä tasossa kielletään häkit, neljäs taso järjestelmässä vastaa jo luonnonlaidunta. Taso viisi tai enemmän sisältää jo tilan oman tai vähintään paikallisen teurastamon ja täyttää kaikki edellisten tasojen vaatimukset. USA:n kaikista eläintiloista noin 1 % kuuluu GAP -järjestelmään. Myös antibioottien käytön vähentäminen tai kokonaan poistaminen on lisännyt eläinten hyvinvointia. USA:ssa kuluttajien keskuudessa tutuksi tulleita eläinten hyvinvointiin liittyviä sertifiointimerkkejä on myös useita muita, esimerkiksi *Food Alliance Certified*, *Certified Humane*, *Animal Welfare Approved* ym. (Lange 2009, s. 17)

5.2. WWF:n metsälaidunhanke

WWF Suomi ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ovat yhdessä luoneet hankkeen nimeltä *Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella* eli *Metsälaidunhanke*. Hanke on METSO -ohjelman tukema ja WWF ja Tapio ovat hankkeen toteuttajat. Osana Metsälaidunhaketta WWF on luonut yhdessä tuottajien kanssa raamit luonnonlaidunlihan tuotannolle Suomessa, jonka pohjana toimii Ruotsin oma ohjelma (ICA -naturbeteskött). Suomessa kriteerit on laadittu kuitenkin myös lampaille Ruotsin pelkille naudoille laaditulle sertifioinnista poiketen. Luonnonlaidunlihan kriteerejä kehittävä työyksikkö perustettiin 2012. Tarkoituksena sertifiointiohjelman raamien luomisessa on ollut käyttää jo olemassa olevaa olevia sääntöjä, esimerkiksi maatalouden ympäristöohjelmaa. Luonnonlaidunlihaan sisältyvät kriteerit kattavat näkökulmia GMO-kiellosta, tuotteen jäljiteltävyydestä, eläinten hyvinvoinnista, rehu tuotannosta ja luonnonlaitumien tilasta ja niiden laidunnuspaineesta. (Tolvanen 2013)

Projektin tarkoituksena on luonnonlaidunlihan markkinallisen aseman parantuminen ja erottuminen tavanomaisesta tuotannosta peräisin olevista lihatuotteista. Sekä siten nostaa luonnonlaidunliha näkyvämmälle sijalle lihantuotannosta puhuttaessa, ja vastaavasti korostamalla luonnonlaitumien hoidon tärkeyttä, sillä ne ovat kadonneet

tehostetun maatalouden tieltä. Ruotsissa WWF on onnistunutkin projektissaan, jossa kaupat ovat onnistuneet lisäämään luonnonlaidunlihan myyntiä.

5.3. Liha osana suomalaista ruokakulttuuria

Lihan merkitys ruokakulttuurissamme on suuri, siksi tuotannon ympäristövaikutukset ja eettisyys ovat tärkeitä kriteerejä ostosvalintaa tehtäessä. Tänään lihankulutuksen määrä nähdään epäkestäväenä. Kestävämpi lihankulutus vaatisi vähempää kulutusmäärää sekä laadukkaampaa lihaa, joka on tuotettu järkevämmiin ympäristöhuomioon ottaen. (Hoogland 2005)

Suomessa kasvisyöjiä on noin 1-5 %, liha nähdään osana monipuolista ruokavalioamme. Noin 45 % suomalaisista syö lihaa joka päivä, 32 % useamman kerran viikossa ja 11 % kerran viikossa. Suomessa keskimäärin syödään lihaa 77 kg/hlö vuodessa, ja aina 2000-luvulta lähtien määrä on ollut eskaloituvassa tahdissa. (Lihatiedotusyhdistys ry.)

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) teetti kyselyn suomalaisten lihansyöntitottumuksista. Kyselyyn oli osallistuneita vajaa 2000 ikäryhmästä 18–79-vuotiaat. Kyselyssä kävi ilmi, että 94 % vastanneista noudatti sekaruokavaliota, ainoastaan 5 % söi pääasiassa kasvikunnan tuotteita ja 1 % ainoastaan kasvikunnantuotteita. Myöskään ero miesten ja naisten välillä ei ollut suuri, kyse oli muutaman %-yksikön heitosta, siten että miehet söivät hieman enemmän lihaa kuin naiset. Kyselyssä otettiin myös selville luomulihaan kulutus. 46 % vastasi ostavansa harvoin lihaa, usein 27 % ja ei koskaan 21 %. Tässäkin kohtaa naiset ostivat hieman miehiä enemmän luomulihaa. Kyselyssä katsottiin myös muuttuneita kulutustottumuksia, kasvisten ja broilerin kulutus olivat kasvussa. Naudan- sekä sianlihan syönnin nähtiin olevan laskevassa suunnassa. Eri vastuullisuustekijöistä nähtiin tärkeimpänä ruoan terveellisyys, tuoteturvallisuus sekä eläinten hyvinvointi. (MTT 2010)

Helsingin yliopiston järjestämässä lihaseminaarissa (4.11.2013) tutkijoiden parissa nousi kysymyksiä seuraavista teemoista: Lihansyönnin kuuluu tiettyjä

ristiriitaisuuksia, esimerkiksi henkilö syö broileria, mutta ei muuta lihaa. On myös pohdittavaa, tuleeko lihansyönti yleistymään? Mikä on ja tulee olemaan eläimien asema yhteiskunnassa? Vaikuttaako se mitä eläimiä syödään markkinaliberalismiin? Kysymykset heijastavat hyvin yhteiskuntamme rakennetta ja näiden vaikutusten laajalaisuutta, kuinka sillä mistä lihamme on peräisin ja kuinka usein syömme lihaa voi vaikuttaa maailmanlaajuiseen tuotantosysteemiin.

6. Tutkimusmenelmät ja -aineisto

Lähestyin tutkimustani hyvin laajalta globaalilta tasolta, koska lihantuotannon asettaminen globaaliin näkökulmaan on vääjäämätön, sen kokonaiskuvan ja vaikutusten ymmärtämisen vuoksi. Tutkimuksessani perehdyn luonnonlaidunlihan saatavuuden parantumiseen markkinoilla sertifiointiohjelman toteuttamisen myötä Suomessa ja siten tuotteiden parempaan myyntiin markkinoilla. Tutkimustyössäni kyselyiden avulla kartoitin tuottajien mielenkiintoa sertifiointimerkkiä kohtaan. Tutkimuksessani tuon esille 11 tuottajan mielipiteet luonnonlaidunlihan sertifiointiohjelmasta ja sertifiointimerkin käytöstä tuottajien luonnonlaidunlihatuotteissa. Tutkimuksessani kaikilla tuottajilla on jo ennestään luonnonlaidunlihatoimintaa. Tutkimusmateriaalina käytin *kyselytutkimusta*, kyselyt tein sekä suomeksi että ruotsiksi Länsi- Uudenmaan alueen kaksikielisyyden takia. Kyselyt jaoin Tammisaarella YH Novian tiloissa Bra Mat i Västnyland -projektin järjestämässä seminaarissa laidunlihatilallisille sekä muille alueen lihatilallisille. Lammastuottajat jäivät uupumaan, sillä oli juuri lampaiden laidunnusajan päätös, joka työllisti lammastilalliset. Kuitenkin 11 palautettua kyselyä vastaa lähes kaikkia (ilman lammastilallisia) luonnonlaidunlihatilallisia Länsi- Uudellamaalla, ja siksi vastaustulosta voidaan siis pitää luotettavana Länsi-uusimaalaisten tuottajien tiedosta, mielipiteistä ja kiinnostuksesta sertifiointiohjelmaa kohtaan.

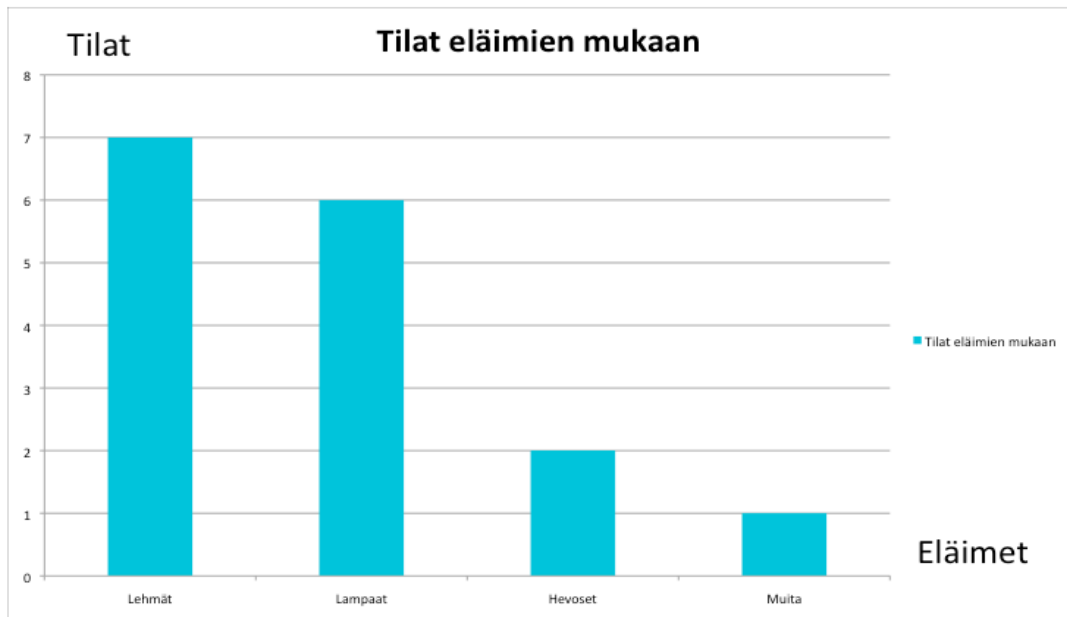
Tutkimukseni perustuu kvalitatiiviseen tietoon, koska vastaajia oli vain 11, mutta saatavat tiedot ovat tarkkoja, ja niihin vastaaja saa kommentoida vielä omalla mielipiteellään. Kvalitatiivinen tutkimus perustuu tutkimuskohteiden vähäiseen määrään, mutta tutkimuksesta saatava tieto on kattavaa ja laadukasta. Kvalitatiivinen tutkimus perustuu kykyyn tarjota vastaukset vaikeastikin kuvattaviin kysymyksiin. Se

kertoo esimerkiksi ihmisen tavoista, uskoista, mielipiteistä, suhteista yhdistäen ne eri konsepteihin esimerkiksi maantieteelliseen tai ihmiskonseptiin. Suurin eroavaisuus kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen kontekstin välillä on joustavuus. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii etsimään vastaukset systemaattisesti, keräämään todistusaineistoa, tuottamaan etsintöjä, joita ei ole määritelty etukäteen, jopa tutkimuksen rajojen ulkopuolelta. (Family Health International n.d.)

7. Kyselyn tulokset

Tutkimukseni perustui länsiuusimaalaisten tuottajien luonnonlaidunlihatoimintaan. Kyselyssä halusin selvittää tilaan liittyviä tietoja mitä tulee esimerkiksi eläimeen, tuotteiden myyntiin sekä sertifiointista kiinnostumiseen liittyen. (Katso kyselyliite lopussa)

Ensimmäisessä kysymyksessä selvitin, mitä laiduneläintä kullakin tilalla käytettiin. Alla olevassa kuvaajassa näkyvät eri tilojen eläinlajit ja määrät, joita luonnonlaitumien hoidossa on käytetty. (Katso kuvaaja 2)



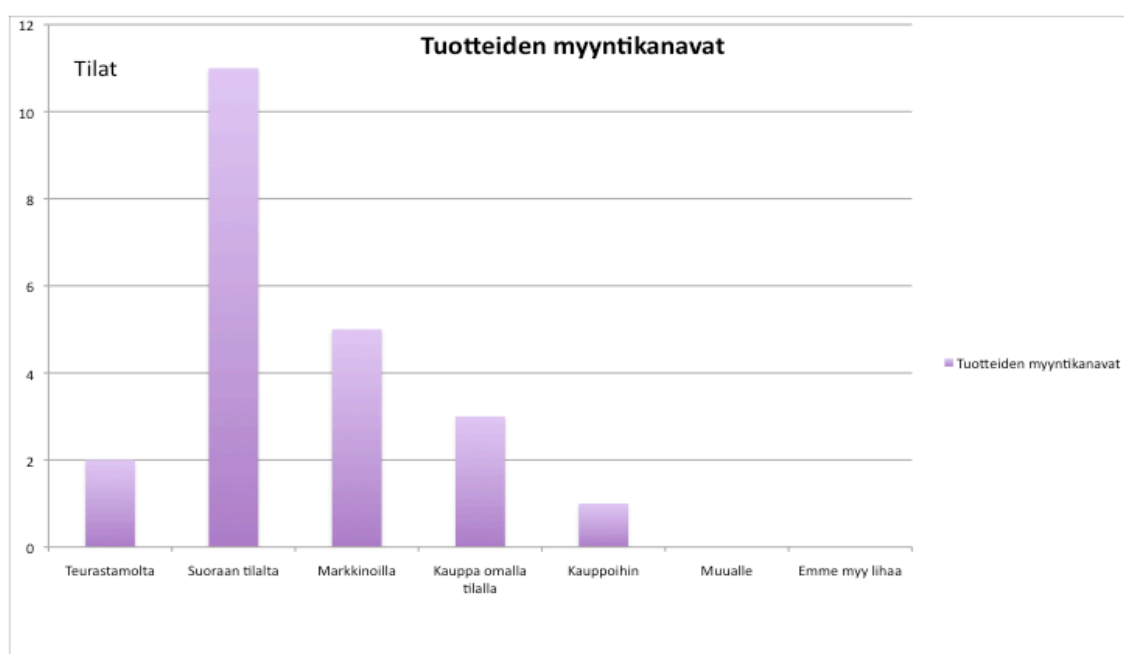
Kuvaaja 2 Tilojen määrä tilalla käytetyn eläimen mukaan

Kysymyksessä kaksi otin esille eläinten ulkona olemisajan. 11 tilallisesta seitsemällä tilalla eläimet olivat 5–6kk ulkona, kun taas kahdella tilalla koko vuoden ja yhdessä vastauksessa rotu oli määriteltynä, joka oli ylämaankarjarotu. Kahdella tilalla eläimet olivat ulkona vähemmän kuin 4 kk. Hevosia ja lampaita käytettiin vähiten aikaa ulkona.

Kolmas kysymys käsitti laiduntyypin, millaisella laitumella eläimet laiduntavat. Vastausvaihtoehtoina olivat *puustoinen* (esim. metsälaidun, hakamaa, lehdesniitty) laidun sekä *avoinlaidun* (esim. tuoreet niityt ja kedot, rantaniityt, nummet). Vastauksista kävi ilmi, että seitsemällä tilalla laidunnettiin sekä puustoisella tai avoimella laitumella. Pelkällä puustoisella laidunsivat vain yhden tilan eläimet ja avoimella laitumella kahden tilan eläimet.

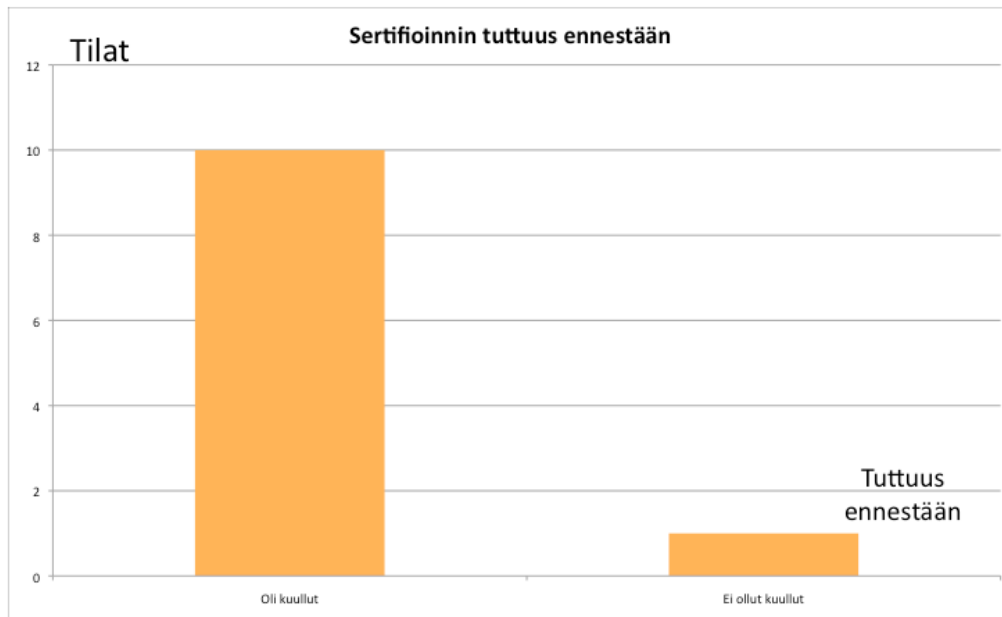
Neljännessä kysymyksessä kysyin, joko tilalla käytettiin maahantuotuja rehuvalmisteita. Valitsin kysymyksen siksi, koska se kuvastaa tilan omavaraisuutta ja myös ympäristöystävällisyyttä läheisyysperiaatteen kautta. Selvisi, että kahdella tilalla käytettiin maahantuotuja rehuvalmisteita ja yhdeksällä ei käytetty ollenkaan.

Kysymyksessä viisi kysyin tämänhetkisiä lihanmyyntikanavia, eli mitä kautta tilalliset mieluiten myivät lihansa. (Katso kuvaaja 3) Huomattavasti eniten vastauksia sai myynti suoraan tilalta.



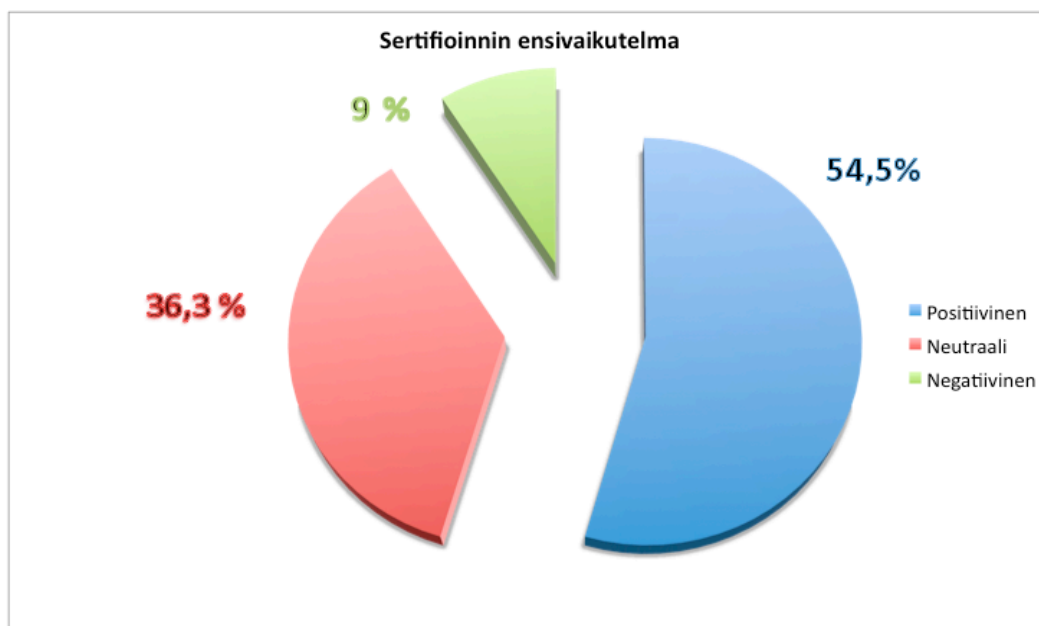
Kuvaaja 3 Luonnonlaidunlihatuotteiden myyntikanava per tila tällä hetkellä

Kysymyksissä kuusi otin myös selville, olivatko tuottajat kuulleet luonnonlaidunlihan sertifiointiohjelmasta aikaisemmin. (Katso kuvaaja 4)



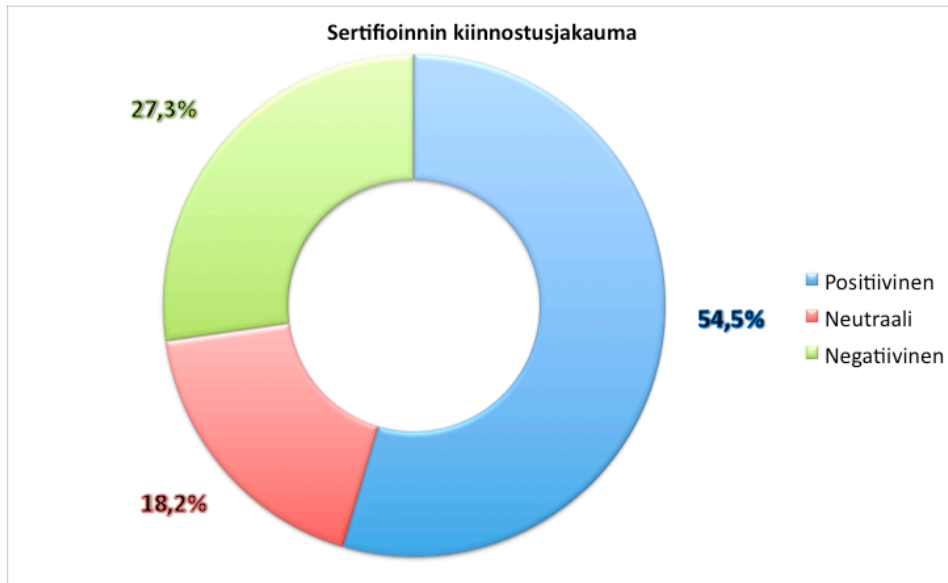
Kuvaaja 4 Sertifiointin tuttuus ennestään

Kysymyksessä seitsemän otin esille sertifiointin ensivaikutelman tuottajien parissa. (Katso kuvaaja 5) Palautteena tuli esimerkiksi, että ohjelma on uusi ja mielenkiintoinen, löytyy sekä hyviä että huonoja puolia ja, että Suomessa on paljon hyödyntämättömiä alueita, jotka sopivat eläinten laiduntamiseen. Yksi tuottaja perusteli, että sertifiointimerkkien monipuolisuus on hyvä, sillä kuluttajilla pitää olla mahdollisuus valita mistä he haluavat maksaa. Palautteena tuli myös, että tilalliset, jotka myivät tuotteitaan suoraan tilalta, eivät välttämättä ole kiinnostuneita sertifiointista.



Kuvaaja 5 Tuottajan ensivaikutelma sertifiointiohjelmasta (Positiivinen, neutraali, negatiivinen)

Kysymyksessä kahdeksan kysyin oliko tuottaja kiinnostunut käyttämään sertifiointia tuotteessaan (Katso kuvaaja 6).

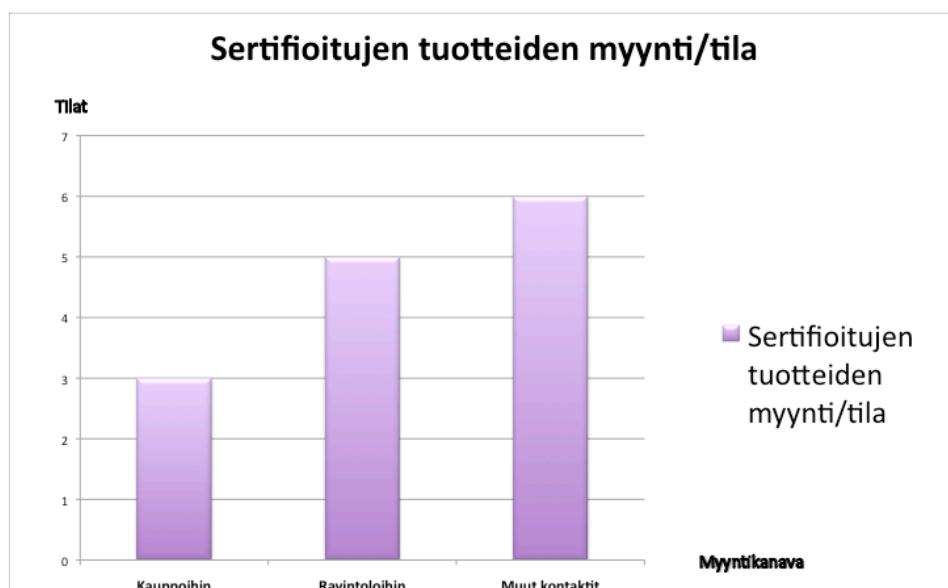


Kuvaaja 6 Kiinnostus luonnonlaidunlihan sertifiointimerkkiä kohtaan länsisuomalalaisten tuottajien mukaan (Positiivinen, neutraali, negatiivinen)

Tuottajilla oli kiinnostusta sertifiointia kohtaan, vaikka negatiivinen vastaanotto sertifiointia kohtaa oli myös aika korkea (27 %). Tuottajat perustelivat negatiiviset mielipiteensä sertifioinnista seuraavasti: *lisääntynyt byrokratia/ kontrolli, pitkä hyväksymisprosessi luonnonlaitumelle (5 vuotta), korkeampi tuotteen hinta, luonnonlaitumen puute, ei-tuottoisa tuotantomuoto, lisäsertifiointimerkki hankala kuluttajille sekä oma tuotemerkki*. Ehdotuksena tuli kuitenkin, että jos tuottajalla oli jo ennestään luomutuotantoa, voisi tällöin luonnonlaidunlihasertifiointimerkin saada ilman lisäkontrollia. Positiivisena kommentina sertifioinnista tuli, että luonnonlaidunlihan kasvatus Suomessa on hyvä vaihtoehto, koska eläintenpito on kallista rakennuskustannuksien vuoksi. Täten sertifiointimerkki voisi tukea sellaisten rotujen kasvatusta (esimerkkinä Ylämaankarja), jotka voivat olla vuoden ympäri ulkona, eivätkä näin ollen eläimet tarvitse kalliita talvirakennuksia lämmityskustannuksineen. Seminaarissa, jossa jaion kyselyni tuottajille mainittiin

myös paikallisen teurastamon pakollisuus. Tuottajat huomioivat, että Suomessa eläinten kuljetusmatkat teurastamoihin ovat pitkiä ja sertifiointi tekisi viimeistään paikallisen teurastamon pakolliseksi.

Kysymyksessä yhdeksän tuottaja pystyi kertomaan mitä kautta voisi mahdollisesti olla kiinnostunut myymään sertifioituja tuotteitaan (Katso kuvaaja 7).



Kuvaaja 7 Sertifioitujen tuotteiden mahdolliset myyntikanavat tuottajien mukaan

Tuottajien mielenkiinto sertifioitujen tuotteiden myynnin kohdalla painottui kiinnostukseen myydä sertifioituja tuotteitansa suoraan omalta tilalta. *Muut kontaktit* oli vapaasti täydennettävä kohta, jossa vastattiin halusta jatkaa myyntiään omalta tilalta ilman välikäsiä. Myyntikanavan laajennukseen asennoiduttiin myös positiivisesti ja kauppa- tai ravintolamyynnin lisäys nähtiin myös mahdollisina.

Tuottajan tulee ottaa huomioon eri näkökulmia laajentaessaan myyntiään: esimerkiksi haluaako tuottaja myydä tuotteitaan paikallisesti, lähialueelle vai valtakunnallisesti, ravintoloihin tai kouluihin. Tuottajan tulee pohtia myös tuotteidensa vahvuuksia muihin tuotteisiin nähden, miten esimerkiksi tuotteen lisäarvo tehdään selväksi

kuluttajalle. Sekä markkinoiden parantamiseksi kehittää yhteistyökumppanuussuhteita. Logistiikan ja tiedonsiirron hoito ovat myös tärkeitä kysymyksiä tuottajille, koska siten voidaan parantaa kustannustehokkuutta sekä tuotteen toimitusvarmuutta. (Elintarvikeosaamiskeskus 2013, s. 7)

8. Pohdinta

Tuloksista huomattiin, että tuottajat olivat enemmän kiinnostuneita jatkamaan sertifioidujen tuotteiden myyntiä mieluiten suoraan tilalta. Myynnin laajentaminen kauppoihin tai ravintoloihin nähtiin vielä haastavana. Luonnonlaidunlihatuotannon sertifiointin kyselyn vastauksissa tuli esille monia vaikeita kysymyksiä, jotka vaikuttavat sertifiointiohjelmaa vastaan. Tuottajat olivat sitä mieltä, että sertifiointiohjelma aiheuttaa lisäkontrollia ja -byrokratiaa. Mutta tuottajat ottivat kantaa tähän, että esimerkiksi jos tilalla jo ennestään harjoitettiin ekologista laidunlihatoimintaa, voisi tällöin sertifiointimerkin saada suoraan ilman lisäkontrolleja (pitäen sisällään sekä eko- sekä laidunlihasertifikaatin). Teurastamokysymys nousi tärkeäksi, sillä eläinten teurastusvaihe tulisi suorittaa mahdollisimman eettisesti ilman pitkiä kuljetusmatkoja. Tilalliset olivat sitä mieltä, että yhteistyötä keskenään tarvitaan ja paikallinen teurastamo olisi välttämätön toteutettaessa laidunlihan sertifiointiohjelmaa.

Sertifiointin tarkoituksena on vaikuttaa tuotteiden näkyvyyden parantumiseen, joka esimerkiksi on koettu hyvänä Ruotsissa ICA -kauppaketjun ja luonnonlihatuottajien välillä. Kun WWF:n luonnonlaidunlihaprojekti saadaan kunnolla käytäntöön ja tietoa lisättyä tuottajien parissa, voi tuottajien mielipiteet vielä muuttua lihan jakelusta, kun otetaan esimerkiksi Ruotsissa hyvin toimineesta yhteistyöstä. Vaikka WWF on myös Suomessa ottanut vastuun ohjelman säädösten luomisesta, vaatisi se kuitenkin mielenkiintoa kaupoilta lisätä ekologisen markkinan painoarvoa omilla markkinoillaan. Kuitenkin tuloksista on nähtävillä, että kiinnostusta tuottajien keskuudessa löytyy. Nyt vaaditaan yhteistyötä ja toimintaa kaupoilta ja tuottajilta. Lihan kysynnän kasvu voisi täten vastaavasti lisätä luonnonlaitumien hoitoa.

Lihatuotannon ympäristövaikutukset ovat laaja-alaisia, siksi myös sen alkuperään ja tuotantotapaan kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Kuluttajat voivat ostosvalinnoillaan ja -vaikutusvallallaan vaikuttaa markkinoiden suuntaan ja kehitykseen. Se, millaisia valintoja tehdään kauppahyllyjen edessä, vaikuttaa siihen, miten lihaa tuotetaan nyt ja tulevaisuudessa. Hyvin ajankohtaisia kysymyksiä ovat mm., miten parannetaan lähiruoan ja ympäristöystävällisemmän tuotantomuodon asemaa, miten voidaan turvata tuotteiden laadukkuus sekä ekologisen ja paikallisen tuotannon asema tavanomaiseen tuotantoon nähden.

Meidän pitäisi laajemmin ja näkyvämmiin keskustella siitä, ovatko tuotannon läheisyysperiaate ja omavaraisuus ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja eri tuotantovaihtoehtoja vertailtaessa. Voidaan olettaa, että kun tuote tulee läheltä, on sen tuotanto-olosuhteisiin myös helpompi puuttua. Ja olisiko kuitenkin järkevämpää, että jokainen maa olisi ensisijaisesti vastuussa omasta ruuan turvaamisestaan, joilloin tähdätään myös oman maan maaperän ja satovarojen suojeluun?

Nämä ovat tänään tärkeitä kysymyksiä ruokatuotantoon liittyen, sillä se mitä syömme, vaikuttaa terveyteemme, ympäristöömme ja sosiaaliseen tasa-arvoisuuteen. Tästä johtuen ruokatuotanto onkin hyvin kiistelty ja tärkeä aihe kuluttajien, tuottajien sekä tutkijoiden keskuudessa. (Long & Heasman 2004, 19) Ruoka- ja terveyskäytännöt sekä maanviljelykäytännöt muokkaavat tarjontaa ja ruokakulttuuriamme, eli sitä kuka syö, mitä syö, missä ja miten syö. Kaikki nämä tekijät vaikuttavat ruokaketjumme muodostumiseen. (Long & Heasman 2004, 13)

Luonnonlaidunliha voi heijastaa tulevaisuuden lihantuotantoa, ja ihmisten arvopohja tulee pitkälti määrittelemään kysyntää, joka vastaavasti lisää tarjontaa. Sertifioidulla tuotteella pystytään vakuuttamaan kuluttajalle tuotteen alkuperä ja arvo lihamarkkinoilla. On totta, että niittyliha tai luonnonlaidunliha (kumpikin nimitys vastaavat samaa) on kalliimpi kuin tavanomaisesti tuotettu liha, kuitenkin sen maussa on huomattavia eroja, koska eläin on elänyt vapaana ja saanut syödä laitumen monipuolista kasvillisuutta. Tarjonta herättää myös kuluttajia tekemään vastuullisempia päätöksiä ostovalintojen edessä. Siksi on tärkeää, että tarjonnan kasvu tapahtuu yhä vastuullisempaan suuntaan. Luonnonlaidunlihatuotannosta keskusteltaessa esiin nousee myös vääjämättä kysymys eläimen eettisistä oloista eri lihantuotantomuodoissa. Luomutuotannon tiedetään olevan eettisempi vaihtoehto

tavanomaisesti tuotetulle lihalle, mutta luonnonlaidunliha rakentuu täysin omaan tuotantosysteemiinsä, joka ei käsitä olleenkaan tehostetun tuotannon muotoja, siksi se voidaan myös nähdä näistä tuotantomuodoista eettisimpänä.

Nykyään ihmiset ovat yhä valveutuneempia kulutustottumuksiltaan ja tietoisia vaikutuksistaan kuluttajana. Valvautuneisuus on johtanut esimerkiksi lähiruokatuotteiden kasvavaan kysyntään ja yleistymiseen markkinoilla. Miksi näin ei voisi käydä myös luonnonlaidunlihatuotteen kohdalla? Luonnonlaidunlihan näkyvyys markkinoilla voidaan nähdä tärkeänä askeleena kohti kasvavaa kysyntää mahdollistaen kuluttajien yhä vastuullisemman kulutuskäyttäytymisen. Luonnonlaidunliha on tavanomaisen lihan rinnalla arvokas ja laadukas tuote, ja toiminnalla voidaan parantaa alueellista tuotantoa, lisätä työtä vaalien arvokkaita perinneympäristöjä ja parantaa samalla luonnon monimuotoisuutta. Myös maailmanlaajuisella tasolla laidunmaidon hoidon lisääminen nähdään tärkeänä tehostetun maatalouden rinnalla. Näin ollen ympäristötilaa pystytään kohentamaan ja samalla monipuolistamaan lihantuotantomarkkinoita.

9. Lähteet:

- Abrol V. & Sharma P. 2012. *Introduction*. Crop production technologies. Intech. Viitattu 16.4.2014. <http://www.intechopen.com/books/crop-production-technologies>
- Alders B. & Smulders F. *Welfare of production animals: assessment and management of risks*. Wageningen academic publisher. 593 s. Viitattu 27.4.2014. <http://ezproxy.novia.fi:2226/lib/novia/docDetail.action?docID=10688282&p00=animal%20welfare%20meat%20production>
- Altieri M. 2002. *Agroecological Principles for Sustainable Agriculture*. Agroecological innovations: Increasing food production with participatory development. Earthscan. Viitattu 1.4.2014. http://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=KXzIJj_ZvVEC&oi=fnd&pg=PR3&dq=Uphoff+T.+2002.+Agroecological+innovations:+Increasing+food+production+with+participatory+development.+Earthscan.&ots=Lm5C3-5wj&sig=5qOFmg4O_aMoG14AnlAH8LLfbO4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Angelsen, A.& Kaimowitz, D. 2001. *Agricultural Technologies and Tropical Deforestation*. CABI Publishing. Viitattu 10.3.2014. http://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BAngelsen0101E0.pdf
- Borgegård S. Ym. 2011. *Nordic- Baltic- Belarus solutions for farming biodiversity*. Nordic Council of Ministers. 164 s. Viitattu 29.4.2014. http://www.nkf.org/userfiles/nordic_baltic_belarus.pdf#page=54
- Burrell A. & Oskam A. 2000. *Agricultural Policy and Enlargement of the European Union*. Wageningen Pers. 246 s.
- Chioncel N. ym. 2010. *Local Food Systems in Europa; FAAN*. Viitattu 24.4.2014. http://www.genewatch.org/uploads/f03c6d66a9b354535738483c1c3d49e4/FAAN_Booklet_PRINT.pdf
- Djurfelt G. 2001. *Mera mat; Att brödföda växande befolkningen*. Arkiv förlag. 252 s.
- Ecosystem services. 2011. *Living with environmental limits*. Viitattu 29.4.2014. <http://www.ecosystems-services.org.uk/ecoserv.htm>
- Elintarvikeosaamiskeskus (Ekoneum). 2013. *Mikroyritykset menestyvät kaupan yhteistyökumppaneina*. Viitattu 28.3.2014. http://www.ekoneum.com/tiedostot/Mikroyritykset_menestyvat.pdf
- Evira. 2013. *Tuotantoeläimet*. Viitattu 23.1.2014. <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/asiakokonaisuudet/luomu/elaimet/tuotantoelaimet>

- Family Health International. *Qualitative research methods overview*. Viitattu 17.4.2014. <http://www.ccs.neu.edu/course/is4800sp12/resources/qualmethods.pdf>
- Food and Agriculture Organisation (FAO). 2006. *Livestock impacts on the environment*. Viitattu 24.3.2014. <http://www.fao.org/ag/magazine/0612sp1.htm>
- FAO. 2003. *Practices that influence the amount of organic matter*. Viitattu 17.4.2014. <http://www.fao.org/docrep/009/a0100e/a0100e07.htm>
- FAO. 2008. *Are grasslands under threat?* Viitattu 25.1.2014 http://www.fao.org/ag/agp/agpc/doc/grass_stats/grass-stats.htm
- Fazekas S. 2013. *Hungarian Product Legislation under EU scrutiny*. Website of the Hungarian Government. Viitattu 24.4.2014. <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-rural-development/news/hungarian-product-legislation-under-eu-scrutiny>
- Hakanen M. 2012. *Eläinten hyvinvointi Suomessa. Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti*. Eläinten hyvinvointikeskus. Viitattu 16.4.2014. http://elaintenhyvinvointikeskus.edublogs.org/files/2012/02/EHV_raportti_valmis_16.5.2012-27hf7uk.pdf
- Hanski I. ym. 2012. Environmental biodiversity, human microbiota, and allergy are unrelated. Viitattu 28.4.2014. <http://www.pnas.org/content/109/21/8334.full>
- Heikkilä M. 2012. *Lähiruoan kysyntä ja tarjonta*. Lähiruoka- ja luomuohjelmien erikoisnumero. Ruoka-Suomi. 3/2013.
- Henning, O. H. 2013. *Food Economics*. Routledge. 388 s.
- Hoogland C. 2014. *Transparency of the meat chain in the light of food culture and history*. *Appetite*. 15-23 s. Viitattu 27.4.2014. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0195666305000279>
- Hänninen H. ym. *Maintaining biodiversity in Traditional Rural landscapes*. Optimal management and networks. Viitattu 25.4.2014. <http://fibre.utu.fi/projects/211.html>
- Hyvää Suomesta. 2014. Viitattu 5.2.2014. <http://www.hyvaasuomesta.fi/>
- Ikonen I. 2012. *Ruotsi esimerkkinä niittylihan tuotannossa ja markkinoinnissa*. Varsinais – Suomen perinnemaisemayhdistys ry. 2002-2012. Perinnemaisematuotteet 2/2012.
- Jate M. 2012. *Impact of Mineral Fertilizer Integration with Farmyard Manure on Crop Yield, Nutrient Use Efficiency, and Soil Fertility in a Long-Term*. Crop production technologies. Intech. Viitattu 16.6.2014. <http://www.intechopen.com/books/crop-production-technologies/impact-of-mineral-fertilizer-integration-with-farmyard-manure-on-crop-yield-nutrient-use-efficiency->

- Jääskeläinen E. 2003. *Avoimet perinnebiotoopit*. Maaseudunvirasto. Viitattu 24.1.2014. <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/Ympäristötuen%20neuvonnalliset%20oppaat/Avoimet%20perinnebiotoopit.pdf>
- Karhunen A. 2012. *Niittyjen tuottamasta lihasta syntyy brändi*. Varsinais – Suomen perinnemaisemayhdistys ry. 2002-2012. Perinnemaisematuotteet. 2/2012.
- Kempainen R. 2012. *Perinnemaisemien tuotteissa iloa ympäri vuoden*. Varsinais – Suomen perinnemaisemayhdistys ry. 2002-2012. Perinnemaisematuotteet 2/2012.
- Kuluttajaliitto. 2014. *Eläinten hyvinvointi*. Viitattu 16.4.2014. http://www.kuluttajaliitto.fi/teemat/elintarvikkeet_ja_ravitseminen/tuotantoelainten_hyvinvointi
- Kiani R. & Abbasi F. 2012. *Optimizing water consumption using crop water production functions*. Crop production technologies. Intech. Viitattu 16.6.2014. <http://www.intechopen.com/books/crop-production-technologies/optimizing-water-consumption-using-crop-water-production-functions>
- Koster J. *Franklin Hiram King farmer for future centuries*. Viitattu 28.4.2014. <http://www.mofga.org/Publications/MaineOrganicFarmerGardener/Fall2009/FHKing/tabid/1253/Default.aspx>
- Kuluttajaliitto. 2014. *Eläinten hyvinvointi*. Viitattu 16.4.2014. http://www.kuluttajaliitto.fi/teemat/elintarvikkeet_ja_ravitseminen/tuotantoelainten_hyvinvointi
- Lang T. Barling D. & Caracher M. 2009. *Food Policy*. Oxford University Press. 305 s.
- Lang T. & Heasman M. 2004. *Food wars*. The global battle for mouths, minds and markets. London, Earthscan. 364 s.
- Launto-Tiuttu A. ym. 2014. Teho-Plus hankkeen julkaisu 3/2014. Viitattu 12.3.2014. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/{2F934601-9827-4277-9A0F-B7688A136B07}/96537>
- Lihatiedotusyhdistys ry. 2011. *Liha suomalaisessa ruokavaliossa*. Viitattu 16.6.2014. http://www.lihatiedotus.fi/lisaalihasta/fi/ymparisto/liha_ruokavaliossa/index.php
- Lund D. & Weary D. 2004. *Animal health and welfare in organic agriculture*. Understanding animal behavior and its use in organic animal husbandry. 95-115 s.
- Luomu. 2014. *Luomun tunnistaa merkistä*. Viitattu 16.4.2014. <http://luomu.fi/ruoka/luomumerkit/>

Luoto K. 2012. *Maatilamatkailu kasvattaa suosiotaan*. Perinnemaisemien tuotteissa iloa ympäri vuoden. Varsinais – Suomen perinnemaisemayhdistys ry. 2002-2012. Perinnemaisematuotteet. 2/2012.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM). 2013. *Lähiruokaa- totta kai! 2013*. Hallituksen lähiruokaohjelma ja lähiruokasektorin kehittämisen tavoitteet 2020. Viitattu 29.3.2014.

<http://www.mmm.fi/attachments/lahiruoka/6GeZ7N4oG/LahiruokaohjelmaFI.pdf>

MMM. 2013. *EU:n yhteinen maatalouspolitiikka*. Viitattu 4.4.2014.

http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maatalouspolitiikka/eunyhteinenmaalouspolitiikka/eu_yhteinen_maatalouspolitiikka.html

MMM. 2014. *Manner- Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020*. Viitattu 4.4.2014. [http://www.maaseutu.fi/attachments/ohjelmakausi_2014-](http://www.maaseutu.fi/attachments/ohjelmakausi_2014-2020/sWaaAu39f/Luonnos_Manner-)

[2020/sWaaAu39f/Luonnos_Manner-Suomen_maaseudun_kehittamisohjelmaksi_2014-2020_uusi_kansiteksti_nettiin_10.3.2014_.pdf](http://www.maaseutu.fi/attachments/ohjelmakausi_2014-2020/sWaaAu39f/Luonnos_Manner-Suomen_maaseudun_kehittamisohjelmaksi_2014-2020_uusi_kansiteksti_nettiin_10.3.2014_.pdf)

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT). 2010. *Muuttuva lihankulutus. Miten ja miksi suomalaiset syövät lihaa?* Kuluttajatutkimuskeskus. Viitattu 24.4.2014.

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/lihaketju/8806557A4A2C7102E040A8C0023C711C>

Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto (MTK). 2013. *Hyvää suomalaista lähiruokaa*. Viitattu 24.4.2014.

http://www.mtk.fi/maatalous/lahiruoka/fi_FI/hyvaa_suomalaista_lahiruokaa/

Mundy P. 2010. *Adding value to livestock diversity*. Marketing to promote local breeds and improve livelihoods. FAO animal production and health. 142 s.

Niemi J. Ym. 2014. *EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014-2020 ja Suomen maatalous*. MTT raportti 130. Viitattu 24.4.2012.

<http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti130.pdf>

Nierenberg N. & Halweil B. 2011. *Maailman tila 2011- Kuinka maailma ruokitaan*. Helsinki, Gaudeamus. 234 s.

Niittymaa V. 2013. *Suomalainen ruoka on EU:n puhtainta*. Maaseudun Tulevaisuus 15.3.2013. Viitattu 26.3.2014.

<http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/suomalainen-ruoka-on-eu-n-puhtainta-1.35518>

Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). 1997. *Glossary of statistical terms*. Viitattu 5.2.2014. <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=81>

- Priha M. 2003. *Laidunnus*. Perinnebiotooppien hoitokortti 1. Maaseutuvirasto. Viitattu 21.1.2014. <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/Ympäristötuen%20neuvonnalliset%20oppaat/Laidunnus.pdf>
- Rajala. 2006. *Luonnonmukaisen maatalouden perusteet*. Viitattu 16.6.2014. http://luomu.fi/materiaalit/Luonnonmukainen%20maatalous%20kirja/1_Luonnonmukaisen_maatalouden_perusteet_40_s.pdf
- Ruoka- suomi 1/2014. *R.I.P. Ruoka-Suomi- teemaryhmä 1994-2014*.
- Ruokatieto Yhdistys ry. 2014. *Ruokakulttuuri*. Viitattu 5.2.2014. <http://www.ruokatieto.fi/>
- Schulman A. ym. 2008. *Perinnebiotoopit; kedot, haat ja niityt*. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu 15.4.2014. <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontotyypiryhmat/Perinnebiotoopit>
- Schulman A. ym. 2008. *Perinnebiotoopit 7*. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu 15.4.2014 <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B9BEFD756-FB5C-4F69-B454-1F7D8C131949%7D/34626>
- Schulman A. 2007. *Tuottoa perinnebiotooppien hoitamisesta*. Perinnebiotooppien hoitokortti 10. Viitattu 27.4.2014. http://www.mmm.fi/attachments/mmm/tutkimus/lumottu/5uUFXiSp8/Perinnebiotooppi_hoitokortti.pdf
- Siippainen T. & Torkko K. 2010. *Matkalla maisemaan luonnollisesti*. Viitattu 8.2.2014. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/sll-matkalla-maisemaan-loppuraportti-2010.pdf>
- Suikkari E. & Hellas K. 2007. *Uudenmaan perinnebiotooppien hoito-ohjema 2007*. Valtakunnallisen investoinnin kohteet. Uudenmaan ympäristökeskuksen raportteja. 35 s.
- Talasterä J. 2013. *Luomu on hyvää tarkoittavan ihmisen väärä valinta*. YLE 17.10.2013. Viitattu 3.2. 2014. http://yle.fi/uutiset/nakokulma_luomu_on_hyvaa_tarkoittavan_ihmisen_vaara_valinta/6885336
- Tolvanen P. 2013. *Esite: Kriteerit luonnonlaidunlihan tuotannolle Suomessa*. WWF ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.
- Vainio M. ym. 2001. *Suomen perinnebiotoopit*. Suomen Ympäristökeskus. Viitattu 24.4.2014. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40675/SY_527.pdf?sequence=1

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys. 2014. *Laidunnus*. Viitattu 24.4.2014.
<http://perinnemaisemat.fi/hoito/laidunnus/>

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys. 2014. *Perinnemaisematyytit*.
<http://perinnemaisemat.fi/perinnemaisematyytit/>

Wiklund E. 2000. *Renar på naturbete*. Sverige lantbruksuniversitet. Fakta jordbruk.

Worldwatch Institute. 2013. *Meat production continues to rise*. Viitattu 24.3.2014
<http://www.worldwatch.org/node/5443>

Yliniemi I. 2006. *Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma*. Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportteja. 76 s.

**KYSELY LAIDUNLIHAN SERTIFIOINTIOHJELMAN TOTEUTUKSESTA:
ALUETUTKIMUS LÄNSI-UUSIMAA**

Minä, Noora Kalliomäki tämän kyselyn tekijä, opiskelen ympäristösuunnittelua Novian ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyöni niittylihan sertifiointiohjelman toteutuksesta Suomessa. Siksi olenkin kiinnostunut teidän mielenkiinnostanne tätä kysymystä kohtaan. Vastaukset tulevat tukemaan tutkimustani Länsi- Uusimaan niittylihatoiminnasta.

1. Mitä laiduneläimiä teidän tilallanne on?

Lehmiä

Lampaita

Hevosia

Muita

Mitä eläimiä? _____

2. Käytättekö eläimiä ulkolaitumilla kesän ajan?

Kyllä Ei

Keskimäärin kuinka kauan?

___ viikkoa

3. Laiduntavatko eläimet...

Puustoisilla niityillä (esim. metsälaidun, hakamaa, lehdesniitty)

Kyllä Ei

Avoimilla niityillä (esim. tuoreet niityt ja kedot, rantaniityt, nummet)

Kyllä Ei

4. Käytättekö ulkomailta tuotuja rehuvalmisteita?

Kyllä Ei

Jos kyllä, mitä? _____

5. Miten myytte lihaanne?

Teurastamon kautta kuluttajille

Suoraan tilalta kuluttajille

Markkinoilla (Harvoja kertoja vuodessa)

Meillä on oma myymälä tilallamme

Lähikauppoihin

Ravintoloihin

Muualle _____

Emme myy lihaa

6. Oletteko kuulleet aiemmin suunnitteilla olevasta niitty-/laidunlihan sertifiointiohjelmasta? (Jos et ole kuullut, voit hypätä kysymykseen kahdeksan)

En ole kuullut

Olen kuullut

7. Jos kyllä, oliko saamanne ensivaikutelma tästä ohjelmasta enemmän negatiivinen vai positiivinen?

1 2 3 4 5

Negatiivinen

Neutraali

Positiivinen

Perustelkaa
vastauksenne _____

8. Jos tämä sertifiointiohjelma takaisi lihan laadullisen merkinnän, joka ottaa huomioon ympäristön, eläimen sekä tuottajan, voisitteko olla kiinnostuneita käyttämään sertifiointimerkkiä?

1

2

3

4

5

En ole kiinnostunut

Olen kiinnostunut

Perustelkaa
vastauksenne _____

9. Jos olette kiinnostuneet, missä voisitte mahdollisesti olla halukkaita myymään sertifioitua niittylihaanne?

Kaupoissa

Ravintoloissa

Muiden myyntipisteiden kautta, kuten _____

10. Mikä mahdollisesti saisi teidät epäröimään käyttämään kyseistä sertifiointimerkkiä?

Muuta kommentoitavaa:

Kiitos ajastanne ja mukavaa syksynjatkoa!

Noora Kalliomäki

Yrkeshögskolan Novia

Förverkligande av certifieringssystemet för naturbeteskött i Finland: Regional utredning i Västra Nyland

Köttproduktion på global nivå återspeglar de negativa effekterna av jordbruket, vilket resulterar i till exempel miljöförstöring, avskogning, bortfall av biodiversitet samt är en aktiv del i klimatförändringen. (FAO 2006) Mitt tema om certifieringen av naturbeteskött i Finland tar upp om kött produktionen, konsumtionstraditioner på nationell och internationell nivå, samt de positiva effekterna av fungerande naturbete: Varför det fortfarande är viktigt att höja naturbeten till en synligare nivå i diskussionen om köttproduktion. Forskningsmaterialet samlades in från Västra Nyland, som ligger i den sydvästra delen av Finland. Syftet med undersökningen är att ta reda på producenternas intresse för certifieringsprogrammet, vars syfte är att förbättra naturbetesköttets plats på marknaderna och leverans närmare konsumenten.

I världen finns det ca 7 miljarder människor, och antalet produktionsdjur uppgår till cirka tio gånger så många. På 2000-talet eskalerar den köttmängd vi äter; under 2007 var köttproduktionen 280 miljoner ton, år 2050 är det uppskattade antalet ungefär två gånger högre, på omkring 465 miljoner ton. Enligt statistiken kommer 60 % av det kött som produceras i världen från utvecklingsländerna och u-länder. (Worldwatch Institute 2013)

I utvecklingsländerna äter människorna ca 30 kg kött per år, medan siffran i de industriella länderna är omkring 80 kg per år. Det industrialiserade jordbruket är på många sätt oetiskt och oekologiskt; köttproduktionen upptar 33 % av världens isfria landyta, förbrukar 8 % av sötvattnet och producerar 18 % av alla växthusgaser. (FAO 2006) Industrialiserat jordbruk baserar sig på kvantitativ produktion. Denna förändring kunde märkas också i Finland när Finland gick med i EU år 1995, då antalet jordbruksföretag minskade ytterligare. Små gårdar minskade och produktionen koncentrerade sig till ett färre antal gårdar. Miljömedvetenheten hade inte försvunnit; till exempel Natura 2000 – program

uppkom, som också tåg hansyn till skötsel av naturbiotoper. (Vainio ym. 2001, s. 93)

Det finns agroekologi och olika ekologiska landbruksmetoder, med vilka man kan skydda och bearbeta jorden genom att använda t.ex. betande djur. Detta gynnar också naturen och ökar mångfalden av arter. Andra viktiga metoder är att hålla näringarnas omlopp kompakt och använda vatten ekologiskt. I Europa har det funnits ett projekt bland *Nordic Council of Ministers* som jobbar för att hitta metoder för hur man kan gynna mångfalden vid jordbruket och förbättra odlingsjorden. Upprätthållning av naturbeten ansågs som ett viktigt steg mot en förbättrad mångfald. (Borgegård ym. 2011, s. 7)

Naturbete kan kallas som naturbiotop eller naturlandskap, som har utformats under hundra år genom bete eller slåtter. Naturbiotop innehåller olika naturtyper: hedar, mineraljordängar, strandängar, översvämning - och kärrängar och hagar, skogsbeten och lövängar. (Jääskeläinen 2001, s. 3) Naturbiotoper eller naturbeten kan också vara kulturellt, biologiskt eller landskapsvis viktiga områden. Betestiden och dess effekter är beroende av växtligheten, jorden, ras, ålder och djurens välmående, längden på betessäsongen, datum och betetrycket. Betesdjur är bra på att ta hand om igenväxta och näringsrika områden. (Priha 2003)

En regelbundet betad äng har ett mångsidigt urval av arter, det kan finnas upp till 30 olika arter inom en kvadratmeter. (Yliniemi 2006, s. 13) Betning ökar också mängden av pollinerande insekter, som är mycket viktiga för att bevara den biologiska mångfalden. Betande djur kan vara kor, hästar, får eller getter. Betande djur är det enda bra sättet att ta hand om naturbeten. Vilket djur som används på betet beror till exempel på av är betet är vått eller erosionkänsligt. Genom betning börjar näringsämnen falla bort från vattendrag. Bete i slutändan producerar vackra landskap, naturbeteskött och är också bra för miljön på många sätt. (Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys 2014)

Djur som lever på naturbeten rörs sig i bästa fall fritt under hela året, när det gäller boskap, som har en tjockare päls (Highland boskap/ Highland cattle), men i allmänhet rör sig djuren i genomsnitt 4-5 månader om året fritt på naturbeten i

Finland. (MMM 2014) När man jämför naturbetesdjur med djuren i vanlig produktion, finns det skillnader t.ex. i foder, som för naturbetesdjur oftast är färsk vegetation från naturen. Rörelsemöjligheter är olika, som också påpekar om viktig socialitet för djuren och naturbete har den möjligheten. (Lund & Weary 2004)

Naturbeteskött som fås av betande djur är närproducerat och kan därför klassificeras som närmat. Gynnande av lokal mat anses som en viktig faktor för större variation av produkter på marknaderna, kortare utbudskedja och stödande av lokala producenter. Men viktigaste är att man tar hänsyn till miljön och till exempel i USA närproducenterna bra emot, för att närmat anses öka matsäkerhet och bidrar till närområdet, som sagt gynnar den lokala ekonomin. (Waltz 2010, s. 1) Lokal mat bildas i en kort kedja och dess påverkan på miljön är liten. Lokal mat är också en förespråkare för ren mat.

Certifieringen på närproducerade produkter av naturbeteskött syftar till att förbättra produktens identitet och kan därmed öka försäljning i butiker, på restauranger eller andra ställen där produkten är från konsumentens synpunkt lättare tillgängliga. Främja diskussionen om tillgången på högkvalitativt kött för konsumenter är också en viktig faktor då ett certifieringsprogram är under planering. Olika certifieringsprogram fokuserar på olika aspekter, som till exempel landskapsvård, djurskydd eller båda. Till exempel i Sverige har WWF genomfört ett program för landskapets vård och USA har genomfört certifieringsprogram baserade på etisk produktion och landskapsvård. (Lange 2009, 17)

WWF Finland och *Skogsbrukets utvecklingscentral Tapio* har tillsammans skapat för trädbevuxna kulturmiljöer ett projekt för hantering av skogsbeten. Projektet stöds av Metso -programmet och WWF och Tapio är projektansvariga. Som en del av skogbete projekt WWF har skapat tillsammans med producenterna ramar för naturbeteskött produktion i Finland. Finland har tagit exempel från Sverige, men har gjort eget ett program för kor och får, medan Sverige har certifieringsprogram endast för kor. Produktion av naturbeteskött omfattar kriterier som täcker aspekter av GMO- förbud mot produkten och spårbarhet,

djurskydd, foderproduktion och tillståndet i naturliga betesmarker och betetryck. (Tolvanen 2012)

Jag närmade mig med forskningen från en mycket global nivå, eftersom köttproduktions inställning från globalt perspektiv är oundvikligt, helhetsbilden och förståelsen av effekterna till följd. Naturbeteskött studie undersöker tillgången till en förbättring av marknaden via certifieringsprogram i Finland, och därmed bättre försäljning av produkter. Jag har använt mig av en enkätundersökning som forskningsmaterial. I forsknings frågeformuläret, utforskade jag producenternas intresse för certifiering av varumärket. I min forskning har jag frambringat de 11 naturbeteskött producenter och alla producenter har redan naturbeteskött verksamhet. Enkäterna delades ut i Yrkeshögskolan Novias lokaler under ett seminarium ordnat av Bra Mat i Västnyland -projektet.

Jag studerade vilka djur som användes i varje gård och under hur lång tid de fick vara ute: I sju gårdar fick djuren vara ute 5-6 månader, medan i två gårdar under hela året. I två gårdar var djuren ute mindre än 4 månader. Den tredje frågan bestod av betes typer: trädbevuxen (t.ex. skogsbete, löväng) och öppet bete (t.ex. frisk gräsmarker och ängar, strandängar, hedar); sju gårdar har som betesmark trädbevuxen eller öppen betesmark. Bara med trädbevuxen fanns en och bara med öppen betesmark fanns två gårdar. Den fjärde frågan handlade om det användes importerade foderprodukter; frågan speglar tillståndet i självförsörjning och miljövänlighet. Det visade sig att två gårdar använde importerade foderprodukter och nio använde inte. Jag tog också fram om producenterna hade hört om naturbeteskött certifieringsprogram tidigare och vad var första intrycket. Nästan alla hade hört (utan en producent) och det första intrycket var mer positiv (54 %) och neutral åsikt var också allmän (36 %). Som respons för programmet kom till exempel, att det är nytt och spännande, att det finns både goda och dåliga sidorna, och att det finns många outnyttjade områden som är lämpliga för djur som betar.

Det mesta som svarade var intresserade av certifieringsprogrammet. Intresserade var 54 %, inte alls intresserade 27 % och några var lite intresserade

18 %. Orsakerna till motstånd sågs vara byråkrati/ ökad kontroll, en lång erkännande process av naturlig betesmark (5 år), ett högt pris på produkterna, bristen på naturlig betesmark, en icke - vinstgivande produktionsform, det extra certifieringsmärket knepigt för konsumenterna, samt ett eget varumärke. Jag frågade också var producenter skulle möjligen vara intresserade av att sälja sina produkter och om det är möjligt att de kunde sälja certifierade produkter. Resultaten visade det sig att producenterna inte var så intresserade av att sälja certifierade produkter i butiker eller restauranger, via så kallade mellanhänder, men kommer att fortsätta att föredra att sälja direkt från gården.

Undersökningen om certifiering av naturbeteskött resulterade i ett antal svåra frågor som bidrog till certifieringsprogram; negativa åsikter kom upp med certifieringsprogrammet t.ex. om ytterligare kontroll och byråkrati; om gården redan har ekologisk produktion av naturbeteskött, då skulle man kunna få certifieringsmärket direkt, utan ytterligare kontroller. Nylands köttproducenter seminarium, var jag delade ut min enkät blev det debatt om slakteriets obligatoriskhet: slakteriet dök upp som en viktig fråga, eftersom slakten bör utföras så etiskt som möjligt utan långa transporter. Många ansåg att behovet av samarbete med andra är viktigt och det lokala slakteriet skulle vara nödvändigt för att genomföra certifieringsprogram för naturbeteskött.

Att utvidga distributionskanaler för certifierade produkter var ännu en hindrande faktor och producenterna hade mer den åsikten att fortsätta sälja från egen gård; de var mera intresserade direktförsäljning, dvs. försäljningen av kött direkt från gården. Detta påverkar naturligtvis synligheten för de produkter, som har till exempel uppfattats bra i Sverige mellan svenska butikskedjan ICA och naturbeteskött producenter. När certifieringen av naturbeteskött blir aktuell också i Finland kan det naturligtvis påverka distributionen av kött, medan att ta exemplet från bra fungerat projektet i Sverige. Det skulle dock kräva att butikerna ökar sitt intresse för den ekologiska marknaden och vikten på sina respektive marknader. Däremot kan resultaten framgå att intresset kan hittas bland producenterna. Nu krävs det samarbete och drift av butiker och producenter. Ett större utbud av ekologiska produkter och mångsidighet av marknaderna ger också möjligheten åt konsumenterna att påverka via

konsumtion. Den ökade efterfrågan på köttet skulle också motsvarande öka vård av naturbeten.